

TALÁLKOZÁSOK A KULTÚRÁVAL

4.

A KULTÚRA HELYZETE MAGYARORSZÁGON

Készítette:
Bárdosi Mónika
Lakatos Gyuláné
Varga Alajosné

Készült a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma által, az MTA
Szociológiai Kutatóintézetnél megrendelt kutatás keretében.

A kötet szerkesztésében részt vettek:

Sorozatszerkesztő: Kuti Éva
Konzulensek: Harsányi László és Vitányi Iván

TARTALOM

BEVEZETÉS.....	9
KÖNYVKIADÁS, KÖNYVFORGALOM.....	12
1. A könyvkiadás adatai.....	21
2. 100 000 lakosra jutó könyvek és füzetek.....	21
3. A kiadott könyvek száma és példányszáma jelleg szerint.....	22
4. A könyvek száma és példányszáma a szerző nemzetisége szerint.....	23
5. A könyvek száma témakör szerint.....	23
6. A könyvek példányszáma témakör szerint.....	24
7. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek száma témakör szerint.....	25
8. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek példányszáma témakör szerint.....	27
9. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek száma és példányszáma a szerzők nemzetisége szerint.....	28
10. A szépirodalmi könyvek száma és példányszáma műfaj szerint.....	29
11. A szépirodalmi könyvek száma a szerzők nemzetisége szerint.....	30
12. A szépirodalmi könyvek példányszáma a szerzők nemzetisége szerint.....	31
13. A szépirodalmi könyvek száma és példányszáma műfaj szerint (élő írók).....	32
14. Az ifjúsági és gyermekirodalmi könyvek száma és példányszáma az olvasók kora szerint.....	33
15. Az ifjúsági és gyermekirodalmi könyvek száma és példányszáma a szerzők nemzetisége szerint.....	34
16. A tankönyvek száma és példányszáma oktatási fokozat szerint.....	35
17. Könyvek és füzetek a megjelenés nyelve szerint.....	35

18. Idegen nyelven megjelent könyvek és füzetek jelleg szerint	36
19. Magyar nyelven megjelent könyvek és füzetek jelleg szerint.....	37

KÖNYVTÁRAK.....	38
1. Könyvtárak összefoglaló adatai	43
2. Könyvtárak száma és állománya.....	44
3. Könyvtárak olvasói, látogatói	45
4. Könyvtárak forgalma	46
5. Szakkönyvtárak egyéb adatai.....	47
6. Települési könyvtárak fontosabb mutatószámai	47
7. Települési könyvtárakat igénybe vevő 14 éven aluliak	48
8. Települési könyvtárak régióként.....	49
9. A települési könyvtárak pénzügyi adatai, és főfoglalkozású könyvtárosai	50
10. A költségvetés könyvtári kiadásai.....	50
TÖMEGKOMMUNIKÁCIÓ (RÁDIÓ, TELEVÍZIÓ, SAJTÓ)	51
1. Televízió-előfizetők	57
2. Közzolgálati rádió és televízió műsorok (óra).....	57
3. Közzolgálati rádió	58
4. Közzolgálati televízió.....	58
5. Nagyobb példányszámú sajtótermékek.....	59
MOZI, FILMGYÁRTÁS	61
1. A mozik összefoglaló adatai	69
2. A mozitermek száma.....	69
3. Mozielőadások és látogatók.....	70
4. Előadások és látogatók száma országonkénti bontásban	71
5. Bemutatott új játékfilmek a filmeket gyártó országok szerint.....	71
6. Mozik főbb adatai régióként	72
7. A mozik főbb adatai jelentősebb üzemeltetők szerint.....	73
8. A mozik pénzügyi adatai.....	73
SZÍNHÁZAK	74
1. A színházak főbb adatai	83
2. A színházi előadások és látogatások száma.....	83
3. A színházak vendégszereplései	84
4. Szabadtéri játékok adatai.....	85
5. A színházlátogatások száma jegyfajták szerint.....	85
6. A költségvetés színházi kiadásai	86
7. A színházak jegybevétele	86
8. Színházak főbb adatai régióként.....	87

HANGVERSENYEK, NÉPI EGYÜTTESEK	88
1. A hangversenyek, népi együttesek, szórakoztató műsorok összefoglaló adatai	92
2. Az Országos Filharmónia előadásai és látogatói.....	93
3. Hangversenyek főbb adatai régióként.....	94
4. Az Állami Népi és Honvéd Együttes előadásai és látogatói	95
5. Cirkusz, varieté előadások és látogatások száma	95
 MUZEÁLIS INTÉZMÉNYEK	96
1. Muzeális intézmények főbb adatai	102
2. Muzeális intézmények fontosabb működési adatai	102
3. Muzeális intézmények főbb adatai településtípus szerint	103
4. Az egyedi műtárgyak gyűjteményszakok szerint.....	104
5. Muzeális intézmények alkalmazottai	104
6. Muzeális intézmények egyéb adatai.....	104
7. Múzeumok főbb adatai régióként	105
 KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK, SZERVEZETEK.....	106
1. Közművelődési intézmények	113
2. Ismeretterjesztő rendezvények.....	113
3. Alkotó művelődési közösségek, műsoros estek	113
4. Műsorok, rendezvények	114
5. Rendszeres művelődési formák, klubok, tanfolyamok	114
6. Alkalmazottak a közművelődési intézményekben	115
7. Művelődési központok, házak pénzügyi adatai	115
8. Közművelődési tevékenységet folytató szervezetek fontosabb tevékenységi adatai régióként, 2003	115
 ÖSSZEFOGLALÁS	117

Jelmagyarázat:

- = A megfigyelt statisztikai jelenség nem fordult elő.
- .. = Az adat nem ismeretes.
- x = A mutató nem értelmezhető.

BEVEZETÉS

A technikai fejlődés gyorsuló üteme a kulturális élet, az iskolán kívüli művelődés alakulására is befolyást gyakorol. A javak előállításához növekvő mennyiségű és minőségű ismeret szükséges, így az iskolai tanulmányok során megszerezhető képzettség mind magasabb színvonalat kíván, sőt az állandó további tanulás is nélkülözhetetlen. Az iskolázottság szintje, valamint a kulturális igény és a kielégítésére irányuló törekvés között egyenes arányú összefüggés mutatható ki. Az iskolázás során a reális ismeretek gyarapodása mellett a humán érdeklődés is fejlődik és ez a kultúra egyes területei iránti nagyobb érdeklődéssel is párosul.

- ❖ Az elmúlt időszakban kedvezően változott a lakosság iskolázottsága, ami jelentős befolyásoló tényező a kulturális igény, érdeklődés és igénybevétel esetében. Az ezredforduló idején a 25 éves és idősebb nőknek közel 12%-a, a férfiaknak majdnem 14%-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel.¹
- ❖ A technikai haladás a kulturális eszközök és szolgáltatások területére is behatolt, azoknak újabb és újabb formáit hozta létre, amelyek a hagyományos eszközöket háttérbe szorítják. A szabadidő eltöltésében jelentős szerepet töltenek be ezek az eszközök és nagy az előnyük abban is, hogy ezek az otthon keretei között vehetők igénybe. A kulturális intézmények szolgáltatásai iránt jelentősen csökkent az érdeklődés.
- ❖ A televízió előtt eltöltött idő a szabad időkereten belül 15 év alatt a másfélszeresére növekedett, és ezzel párhuzamosan csökkent a könyv-, az újság- és a folyóirat-olvasás, a beszélgetés, zenehallgatás és a kulturális intézmények látogatása.
- ❖ Mindenhez még az is hozzájárul, hogy modernizálódott a kulturális fogyasztás; a családok ilyen természetű kiadásaiikon belül a legtöbbet a szórakoztató elektronikára fordítottak, gyors ütemben folyik a CD-k, robbanásszerű a mobiltelefonok, a számítógépek, illetve a multiplex

¹Statistikai Évkönyv 2001. Budapest. KSH. 599.p.

mozik elterjedése. Egyes elemzések szerint ma már az internethez való hálózati hozzáférést, sőt a hálózati tanulást tekintve hazánknak a közepesnél jobb a helyzete. Ugyanakkor roppant költséges, s ezért a családok többsége számára vállalhatatlan a szolgáltatás igénybevétele, az infrastrukturális háttér sem mindenki számára adott.

A kulturális élet, a művelődési szolgáltatások átrendeződéséhez jelentős mértékben hozzájárult a 90-es évek gazdasági átalakulása is. A piacgazdaságra történő átmenet a kultúra területén is éreztette hatását. A korábban csak állami működtetésű intézmények és vállalatok körében is megindult a privatizáció, működtetésük többszektörűvé vált, a gazdaságosság vált a fő meghatározó elemé. A kultúra területeit érintő árdotációk, kedvezményes lehetőségek fokozatosan megszűntek és az igénybevétel egyre nagyobb anyagi ráfordítást igényel.

- ❖ A kulturális alapellátást, a hagyományos művelődési intézményhálózatot a gazdasági és jogi környezet változása miatt gyorsuló erózió jellemzi. Ez egyaránt igaz a minőségi, a tartalmi működésre, az épületek állapotára, a működési költségek mértékére, a szakemberekkel való ellátottságra stb., ami társadalmilag különösen azért súlyos gond, mivel ezeket az intézményeket – viszonylagos olcsóságuk miatt is – elsősorban a társadalom szegényebb, alacsonyabb jövedelemmel rendelkező, ugyanakkor a kulturális juttatásokra nagyon is rászoruló rétegei vették igénybe.

A kulturális helyzetről – hasonlóan más társadalmi jelenségekhez – a statisztika módszereivel csak bizonyos korlátok között nyerhetünk információkat, a befogadás és a feldolgozás, vagyis a kulturális élmény hatása ilyen eszközökkel nem vizsgálható. A statisztikai elemzések ezért csak a kulturális eszközök és szolgáltatások kínálatának és ezek „fogyasztásának” mennyiségére szorítkozhatnak a szolgáltatást nyújtó intézmények működési adatai, valamint az ehhez a szférához szorosan tartozó, illetve kapcsolódó információk alapján.

A kulturális szféra információnak hozzáférhetősége a 90-es években – a változások hatására – nehezebbé vált. Az állami támogatás csökkenésével párhuzamosan, a felgyorsuló magánosítás hatására, a kulturális cikkek előállításával foglalkozó gazdálkodó szervezetek száma rendkívüli mértékben megnőtt, de ezek többsége a statisztikai adatszolgáltatást nehezen vagy nem teljesíti. E miatt a kulturális tevékenységek egy részéről pl. a szervezetileg nagyon széttagolt könyvforgalmazásról, a hanglemez és videó gyártásról, illetve forgalmazásról egyáltalán nem, vagy csak részleges információkkal rendelkezünk.

KÖNYVKIADÁS, KÖNYVFORGALOM

A könyvkiadás területén jelentős mértékben megváltoztak a kiadási arányok. A féleségek szélesedő választékát elősegítette a könyvkiadással foglalkozó gazdasági szervezetek körének jelentős bővülése. E szervezetek egyre inkább növelték a kiadott művek számát, ugyanakkor ezeket egyre alacsonyabb példányszámban adták ki. A gazdaságosságot tekintették elsődlegesen meghatározónak, így céljuk a kiadott műveknek a fizetőképes kereslet elérése.

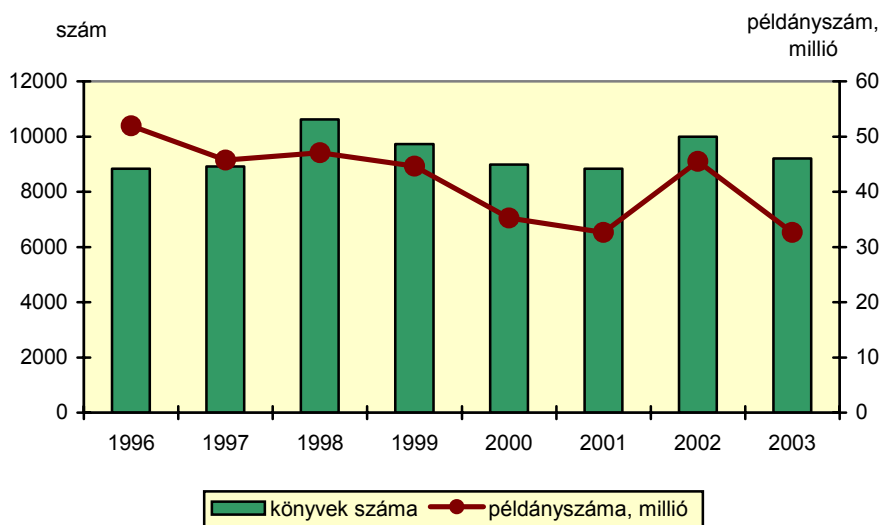
A 90-es évektől elkezdődött a példányszám fokozatos csökkenése a korábbi – hosszú időszakon keresztül – a 100 milliós példányszám 1992-re 88 millióra csökkent. A kilencvenes évek közepén még 67 millió volt a megjelenési példányszám, 2003-ban azonban már ennek csak mindössze a fele (33,6 millió). Ugyanakkor a megjelent féleségek (címek) száma ebben az időszakban három évben is meghaladta a 10 ezres számot, sőt 1998-ban 11 ezer fölé emelkedett. A kiadott könyvek és füzetek száma átlagosan 9 ezer és 9500 közötti nagyságrendű volt a vizsgált időszak többi évében.

A könyvek dotációjának megszűnésével folyamatosan emelkedtek a könyvek árai, jóval meghaladva az inflációt. Az elmúlt években is a könyvek áremelkedése meghaladta a fogyasztói árindexet.

2003-ban a kiadott művek száma 9497, a példányszám 33,6 millió volt. Ezen belül a könyvek száma 9204 volt, amely – kivéve az előző évet – a legmagasabb a 2000-es években, ugyanakkor 786-tal kevesebb mint az előző évben. Míg 1990-ben több mint 1500-zal kevesebb könyv jelent meg mint az ezredforduló idején, a példányszám 68%-a az 1996. és 90%-a a 2000. és mindössze egyharmada az 1990. évinek.

Az elmúlt öt évben jelentősen befolyásolták mind a művek számát, mind a példányszámot a tankönyvkiadás területén történt változások. 1999 és 2000 között a tankönyv féleségek száma 850-nel, a példányszám több mint 8 millióval csökkent. Ugyanez a tendencia érvényesült, de ellenkező előjellel 2001 és 2002 között, a tankönyv féleségek száma 1200-zal, míg a kiadott példányszám több mint 14 millióval nőtt. Ugyanakkor 2003-ra a féleségek száma 13%-kal, a példányszám 46%-kal csökkent.

A könyvek számának és példányszámának alakulása

Az összes kiadott műveken belül mind 1990, mind 1996. évhez képest megnőtt a szépirodalmi művek száma, példányszámuk viszont csökkent, 37 illetve 6 millióval. 2003-ban az ismeretterjesztő művek száma közel 170-nel kevesebb mint 1990-ben, míg 1996. évhez képest számuk megduplázódott. A példányszámuk mindössze egyhatoda volt az 1990. évinek, a jelentős műszám növekedés ellenére a példányszám mindössze 1,3 millióval haladta meg az 1996. évit. Jelentősek még a szakirodalmi munkák, az utóbbi években a művek száma 3000 körüli volt, egynegyeddel kevesebb mint 1996-ban, és a példányszám is 60%-kal alacsonyabb.

A példányszámcsökkenést jellemzi, hogy 2003-ban a kiadott művek átlagos példányszáma 3500, ami 2300-zal kevesebb az 1996. évinél, még az egyötödét sem éri el az 1990. évinek. Egyre jellemzőbb az 5000 példányszám alatt megjelent művek kiadása. A nagy példányszámúak csak

18%-át adják a könyvkiadásnak, százezren felüli példányban pedig mindössze 4 művet adtak ki 2003-ban, míg ezek száma 1996-ban 15, 1990-ben 173 mű volt.

Az elmúlt időszakban fokozatosan emelkedett a külföldi szerzőktől kiadott művek száma, 1990-ben minden ötödik, 1996-ban minden negyedik, míg 2003-ban már csaknem minden harmadik mű tartozott ide. A külföldi művek több mint háromnegyedét az amerikai, angol és német szerzők művei alkották és ezek aránya nem változott számottevően a vizsgált időszakban.

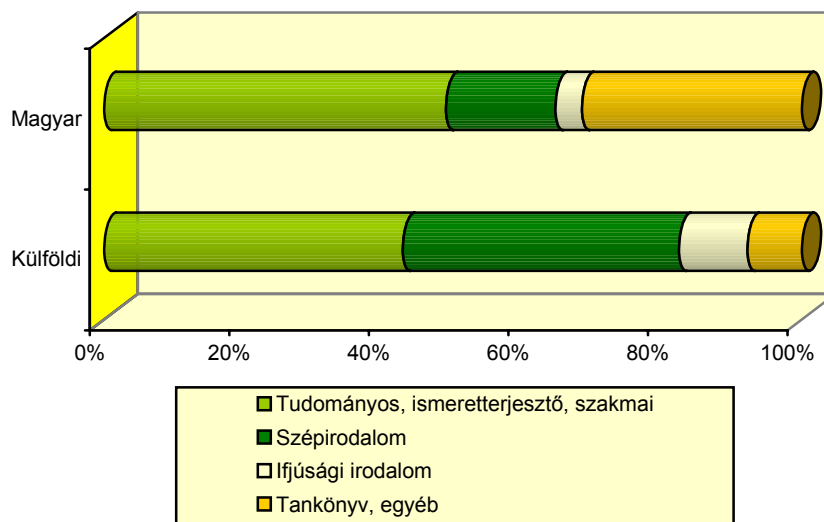
A külföldi művek közül az amerikai szerzők művei nőttek a legintenzívebben, 2003-ban már közel fele tartozott ide. A német szerzők műveiből több mint 500 jelent meg az utóbbi években, míg az angol szerzők műveinek száma évről évre kevesebb.

A külföldi szerzők műveinek részesedése a példányszámból 2003-ban 38% volt, ez megegyezik az 1990, illetve 1996. évvel. Az amerikai szerzők műveinek példányszáma több mint másfélszerese volt az átlagosnak, a német és angol alkotók művei nagyjából átlagos példányszámban kerültek forgalomba.

A könyvtermelésnek kétharmadát képviselő magyar szerzők műveinek egyharmada szakmai mű volt. A tankönyvek 29%-kal, míg az ismeretterjesztő 12%, a szépirodalom 6%-kal részesedett az összkiadásból. A magyar szerzők műveinek példányszámból való részesedése az elmúlt időszakban 60% körüli, kivétel a 2001. év, amikor ez az arány 53% volt és a 2002. év, amikor a – tankönyvek magas példányszámából adódóan – meghaladta a 70%-ot.

A külföldi szerzők műveinek számából és példányszámából a legnagyobb arányban a szépirodalom, az ismeretterjesztő és a szakmai irodalom részesedett. Az összesen 2809 nem magyar szerzőjű műből a szépirodalmi művek száma 1112, míg az ismeretterjesztők száma 576, a szakmai műveké 619 volt, ezeknek a példányszámból való részesedése több mint 90%.

A megjelent könyvek és füzetek megoszlása a szerzők nemzetisége szerint, 2003

2003-ban a kiadott művek egyharmadát tette ki az irodalom. Ezen túlmenően jelentős volt a történelmi, életrajzi, a természettudományi valamint a nyelvészet és az államtudomány témakörű művek száma is. A példányszámból kétötöd jutott az irodalmi művekre, és figyelemre méltók voltak még – több mint 30%-os részesedéssel – a természettudományi, nyelvészeti, matematikai, a földrajzi, utazási, történelmi, életrajzi és a sport, játék témakörök is.

1996-óta több mint másfélszeresére növekedett az idegen nyelven kiadott művek száma: 2003-ban 659 ilyen mű volt, 207-tel kevesebb az 1999. évinél. A nem magyar nyelvű művek példányszáma ennél is nagyobb mértékben növekedett: az 1996. évinek több mint másfélszeresére. Az idegennyelvű könyvek többsége jellegüket tekintve tankönyv, szakmai és ismeretterjesztő kategóriába tartozó mű.

Az elmúlt években kiadók szűntek meg, ám ezzel párhuzamosan az új technika és az új igények új arculatúakat hoztak létre. A nagy múltú kiadók közül a Tankönyvkiadó, a Műszaki kiadó, az Európa még mindig jelentős súlyt képvisel a könyvkiadásban, bár egyre csökkenő műszámmal. A szerzői

kiadások száma 2–3%-a az összes kiadványnak, és az elmúlt 6 év alatt felére csökkent a példányszámuk.

A rendszerváltás után létrejött kiadók között vannak a könnyebb műfaj kiadásával foglalkozók: a Bastei és az Édesvíz, melyek évente átlagosan 50–100 könyvet jelentettek meg. Az egyik legszélesebb kínálatot jelenti napjainkban a Magyar Könyvklub kb. 186 kiadványával és 0,7 milliós példányszámával. A könyvklubrendszer 1992-ben ez a cég ismertette meg és fogadtatta el a magyar könyvbarátokkal. Nívós kiadványaival fontos helyet képvisel a hazai könyvpiacra az Európa és Osiris kiadó. 2003-ban 189, illetve 166 művet jelentettek meg.

A kiadott művek jelleg szerinti megoszlását tekintve az elmúlt nyolc évben közel 40 ezer *tudományos, ismeretterjesztő és szakmai* művet adtak ki, több mint 94 millió példányban. A példányszámuk 1996 és 1997 között csökkent, majd 1998-ban kissé emelkedett, és 2003-ban 9 millió példányban adtak ki ide tartozó műveket.

A tudományos, ismeretterjesztő és szakmai művek túlnyomó többsége magyar szerzők műve, és ebben nem történt lényeges változás az elmúlt években. 2003-ban a művek 73%-ának volt magyar a szerzője, és ezeknek a példányszámból való részesedése közel 65%. Külföldi szerzőtől 1204 mű jelent meg, több mint 3,4 millió példányban.

Az elmúlt 8 évben több mint 17 000 szépirodalmi alkotás jelent meg, 104 millió példányban. 2003-ban a szépirodalmi művek száma 2165 volt, 340-nel több mint 1996-ban. A példányszám – hasonlóan a más jellegű művekhez – jelentősen, közel 6 millióval csökkent. A 2003-ban egy-egy mű átlagos példányszáma 4600 volt, 1996-ban 8200.

A kiadott szépirodalmi könyvek közel háromnegyede volt regény, elbeszélés, a példányszámból való részesedésük 90%-os.

A külföldi szerzők műveinek kiadása a szépirodalomban jelentős súlyt képviselt. Az elmúlt években a könyvek közel felének külföldi a szerzője, és a példányszámból való részesedésük 77%.

A magyar szerzőjű művek száma 2003-ban 1053 volt (190-nel több, mint 1996-ban), a műszám növekedés ellenére a példányszám 240 ezerrel alacsonyabb.

**A magyar szerzők legnagyobb példányszámban
megjelent szépirodalmi művei**

Szerző, cím	Példányszám
1996	
Lawrence, Leslie L. (Lőrincz L. László): Monszun	80 000
Lawrence, Leslie L. (Lőrincz L. László): A nagy madár	80 000
Fable, Vavyan (Molnár Éva): Könnyű álom	80 000
Fable, Vavyan (Molnár Éva): Tűzvarázs	70 000
2003	
Lawrence, Leslie L. (Lőrincz L. László): Síva újra táncol I–II.	140 008
Lawrence, Leslie L. (Lőrincz L. László): A vérfarkasok a kastélyban	70 560
Fable, Vavyan (Molnár Éva): Nászjelentés I–II.	60 000
Kertész Imre: Sorstalanság	40 000
Kertész Imre: Felszámolás	30 000

A magyar szerzők sikerlistáját vezető írók nem változtak az elmúlt években, de a kiadási példányszám egy-egy műnél valamivel alacsonyabb volt, mint az előző időszakban. A külföldi szerzők nagy példányszámú műveit viszont növekvő megjelenési példányszám jellemezte.

**A külföldi szerzők legnagyobb példányban
megjelent szépirodalmi könyvei**

Szerző, cím	Példányszám
1996	
Kruger, E.: Nem csalás nem ámitás	78 520
Mc Carthy, S.: Virágosó a ...	70 578
Darcy, Emma: A karácsonyi	71 820
Ross, Kathryn: A nagyapa jót akar	71 240
2003	
Rowling, J. K.: Harry Potter és a Főnix rendje	220 930
Conelly, M. – Bradford, B.T. – Coonwell, B.: Válogatott könyvek	110 000
Deaver, J. – Wilson, S. – Katzenbach, J.: Válogatott könyvek	95 000
Folett, K. – Roberts, N. – Johansen, J.: Válogatott könyvek	90 000

Hosszabb ideje tartó folyamat, hogy az úgynevezett klasszikus szépirodalom – mind a magyar, mind a külföldi – vesztett korábbi népszerűségéből. Ezt támasztják alá a kiadási és eladási statisztikák is.

Nem élő magyar szerzőktől 2003-ban 266 művet adtak ki, 0,7 millió példányban. A külföldiek alkotásaiból 234 jelent meg – ennek több mint fele angol, német és francia szerző műve –, 0,9 millió példányban.

Élő szerzők alkotásai a szépirodalmi könyvkiadás több mint háromnegyedét tették ki 2003-ban, példányszámból való részesedésük meghaladja a 80%-ot. Az élő szerzőktől kiadott művek elsősorban regények, elbeszélések, és ezek között is mind a magyar, mind a külföldi szerzőknél a könnyű, szórakoztató lektúrirodalom súlya jelentős.

Az *ifjúsági és gyermekirodalmi* könyvkiadás is változó volt az elmúlt időszakban. A könyvtermésből való részesedésük meglehetősen alacsony, a művekből és a példányszámból is csak 5–6% körüli. 2003-ban az 1996. évihez képest 75-tel kevesebb, 2001. évihez képest kb. ugyanennyivel több művet adtak ki ebben a csoportban. Az ifjúsági művek többsége könyv, de a korosztályi sajátosságokból eredően az átlagosnál több jelent meg füzet formában. A kiadott füzetek kétharmada a 6 éven aluli korosztály számára

íródott. A művek többsége itt is külföldi szerzőktől jelent meg, főként amerikai, angol, német írótól, 2003-ban jelentős számban adtak ki olasz szerzőtől származó művet is.

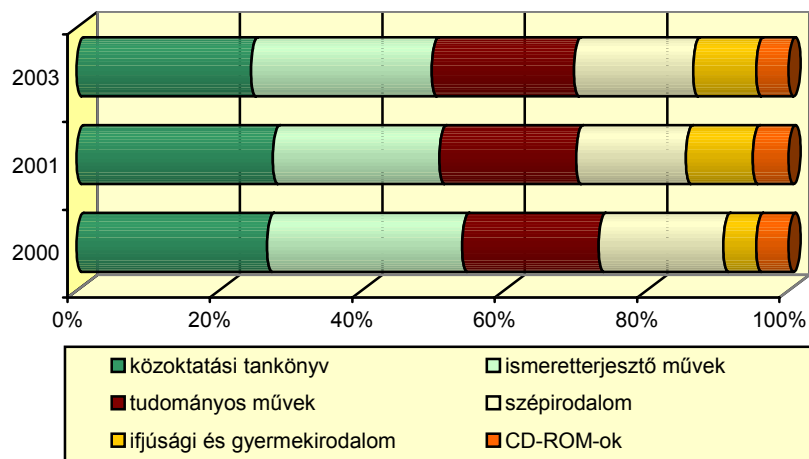
A *tankönyvkiadás* aránya a könyvkiadáson belül az utóbbi években nagyon erősen hullámzó volt. 1999-ben adták ki a legtöbb tankönyvféleséget több mint 2400-at, 19 millió példányban. Ezt követően fokozatosan csökkent a féleségek száma és a példányszám csökkenése is mintegy 8 milliós volt. 2002-ben a tankönyv-féleségek száma az előző évhez képest megduplázódott, a példányszám közel háromszorosára nőtt. 2003-ban 2001 könyv és füzet jelent meg, ez 300-zal kevesebb az előző évinél és a példányszám közel 10 millióval csökkent.

A magyarországi könyvforgalomról a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése (MKKE) a magyar könyvpiac jelentősebb cégei körében végez felmérést. A felmérés eredményei szerint 2003-ban a könyvforgalom 57 milliárd forint volt, ami az 2002. évi forgalomhoz képest 5,8%-os növekedést jelent. Az adatközlő 150 piacvezető cég együttes forgalma az összforgalomnak 90%-át tette ki.

Az importkönyvek az összforgalomból 6,9%-kal részesedtek. A félárú könyvek diszkont kereskedelmének (döntő részben ismeretterjesztő, illetve bestseller kiadványok) becsült forgalma az összforgalom 1,8%-a.

Az adatközlők saját kiadású könyveiből egymilliárd forint feletti forgalmat bonyolító 14 cége az éves forgalom több mint felét adta. A külföldi tulajdonú cégek magyarországi könyvforgalomból való részesedése 23,6% volt 2003-ban.

A könyvforgalom tematika szerinti megoszlása

Össességében 2003-ban legnagyobb arányban (26,2%) az ismeretterjesztő könyvek részesedtek a könyvforgalomból. A közoktatási tankönyvek (nyelvkönyvek) az összforgalom 25,3%-át tették ki. A tudományos művek, szakkönyvek, felsőoktatási kiadványok, lexikonok, szótárak 2003. évi összforgalma 20,6%, míg a szépirodalom kategóriájába sorolható művek forgalma 17,2% volt.

1. A könyvkiadás adatai

Év	Könyvek	Füzetek	Összesen	Könyvek	Füzetek	Összesen
	száma			példányszáma, ezer		
1996	8 835	358	9 193	51 929	1 265	53 194
1997	8 911	432	9 343	45 738	2 616	48 354
1998	10 626	680	11 306	47 046	2 824	49 870
1999	9 731	621	10 352	44 652	2 614	47 266
2000	8 986	606	9 592	35 246	1 749	36 995
2001	8 837	186	9 023	32 615	654	33 269
2002	9 990	217	11 207	45 502	1 178	46 680
2003	9 204	293	9 497	32 627	983	33 610

2. 100 000 lakosra jutó könyvek és füzetek

Év	100 000 lakosra jutó arányszám			
	könyvek és füzetek	ebből könyvek	könyvek és füzetek	ebből könyvek
	száma		példányszáma, ezer	
1996	90	87	523	510
1997	92	88	477	451
1998	112	105	494	466
1999	103	97	471	445
2000	94	88	363	346
2001	89	87	327	321
2002	101	98	460	448
2003	94	91	332	322

3. A kiadott könyvek* száma és példányszáma jelleg szerint

Év	Tudományos	Ismeretterjesztő	Szakirodalom	Szépírodalom	Ifjúsági és gyermek	Tankönyv	Egyéb	Összesen
Szám								
1996	86	705	4 077	1 824	606	1 545	350	9 193
1997	140	977	3 766	1 817	534	1 757	352	9 343
1998	180	1 706	3 993	2 448	797	1 758	424	11 306
1999	29	1 325	3 073	2 268	664	2 446	547	10 352
2000	79	1 778	2 968	2 122	546	1 595	504	9 592
2001	96	1 958	2 754	2 329	459	1 095	332	9 023
2002	75	1 675	3 182	2 249	472	2 299	255	10 207
2003	115	1 387	2 977	2 165	531	2 001	321	9 497
Példányszáma, ezer								
1996	144	3 641	10 732	15 799	4 797	16 823	1 258	53 194
1997	196	4 946	7 682	14 615	3 267	16 419	1 229	48 354
1998	262	7 823	6 232	14 894	4 997	14 584	1 078	49 870
1999	55	5 810	4 749	12 471	3 359	19 439	1 384	47 267
2000	41	7 044	3 991	11 220	2 354	11 090	1 255	36 995
2001	71	6 917	3 710	12 568	2 111	7 146	746	33 269
2002	97	5 750	4 797	12 238	2 022	21 198	578	46 680
2003	71	4 919	4 354	9 874	2 303	11 440	649	33 610

*A nemzetközi gyakorlatnak megfelelően az adatok az adott évben kiadott könyvek és füzetek együttes számát tartalmazzák.

4. A könyvek száma és példányszáma a szerző nemzetisége szerint

A szerző nemzetisége	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Magyar	6 936	7 056	8 174	7 459	6 815	6 122	7 310	6 688
Külföldi	2 257	2 287	3 132	2 893	2 777	2 901	2 897	2 809
ebből:								
amerikai (USA)	838	800	1 255	1 022	1 015	1 239	1 374	1 348
angol	497	572	546	493	479	453	431	308
cseh ^{a)}	11	23	29	30	18	23	20	35
francia	146	152	209	247	222	201	163	157
lengyel	8	7	27	19	20	22	21	18
német	489	400	615	520	547	560	571	513
olasz	66	66	72	94	97	120	87	137
orosz	39	10	32	30	23	23	30	30
osztrák	30	13	11	13	15	4	4	17
román	11	15	29	10	6	2	5	3
horvát ^{b)}	6	11	15	8	23	9	1	19
szlovák	4	4	3	1	4
Összesen	9 193	9 343	11 306	10 352	9 592	9 023	10 207	9 497
Példányszám, ezer								
Magyar	33 185	30 026	30 634	31 910	22 444	17 784	32 057	20 811
Külföldi	20 009	18 328	19 236	15 357	14 551	15 485	14 623	12 799
ebből:								
amerikai (USA)	9 236	6 431	11 303	8 218	8 211	9 715	9 575	8 021
angol	5 211	7 326	2 310	2 115	1 859	1 726	1 539	1 234
cseh ^{a)}	72	72	105	81	63	86	64	123
francia	842	493	653	856	631	535	448	456
lengyel	33	23	63	36	40	72	49	33
német	3 019	2 716	3 653	2 394	2 392	2 129	2 089	1 850
olasz	341	232	217	317	261	358	209	324
orosz	151	18	75	101	61	52	115	67
osztrák	142	72	27	41	35	10	6	45
román	16	141	10	17	3	–	8	7
horvát ^{b)}	9	12	19	15	29	62	1	41
szlovák	4	5	5	7	6
Összesen	53 194	48 354	49 870	47 267	36 995	33 269	46 680	33 610

a) 1999-ig cseh és szlovák együtt.

b) 1999-ig horvát, szerb és egyéb délszláv együtt.

5. A könyvek száma témakör szerint

Témakör (UNESCO-szakrend szerint)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Általános	399	320	196	290	251	224	286	239
Filozófia, pszichológia	336	393	454	378	410	440	495	382
Vallás, hittudomány	394	361	615	593	478	353	293	372
Szociológia, statisztika	162	395	394	175	167	154	130	148
Államtudomány (közgazd, politika)	334	149	235	334	418	338	396	409
Jog, közigazgatás	339	412	285	239	252	215	229	271
Honvédelem, hadtudomány	23	31	37	39	36	25	26	32
Oktatás, nevelés	335	290	385	241	212	144	120	168
Kereskedelem, szállítás	45	33	8	19	35	13	11	27
Néprajz	75	85	112	74	105	75	95	95
Nyelvészet	478	684	541	602	464	345	555	544
Matematika	159	188	195	241	135	115	292	246
Természettudomány	443	426	592	613	474	383	722	541
Orvostudomány	312	284	422	314	302	340	366	374
Műszaki, ipari	587	490	248	543	455	357	420	371
Mezőgazdasági	222	233	592	207	157	149	168	198
Háztartás	163	189	298	286	212	215	270	196
Vezetés, szervezés	162	194	272	259	168	200	151	155
Tervezés, építészet	84	65	140	134	96	132	140	119
Képzőművészet	224	200	244	150	133	171	154	222
Előadóművészet	107	123	132	151	159	167	220	189
Sport, játék	119	94	154	130	159	252	256	240
Irodalomtörténet, kritika	2 717	2 663	3 642	3 338	2 743	3 052	3 230	3 073
Földrajz, utazás	425	468	491	399	449	563	460	326
Történelem, életrajz	549	573	622	603	523	601	722	560
Összesen	9 193	9 343	11 306	10 352	9 592	9 023	10 207	9 497

6. A könyvek példányszáma témakör szerint

Témakör (UNESCO-szakrend szerint)	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Általános	3 215	2 261	1 676	2 028	1 799	956	1 773	1 231
Filozófia, pszichológia	1 218	1 326	1 192	919	973	977	1 048	921
Vallás, hittudomány	1 389	1 258	1 390	1 481	1 290	779	624	721
Szociológia, statisztika	252	453	705	207	231	151	203	152
Államtudomány (közgazd, politika)	643	257	338	543	569	592	674	620
Jog, közigazgatás	678	782	412	370	462	271	231	287
Honvédelem, hadtudomány	46	44	42	61	47	39	51	66
Oktatás, nevelés	568	424	605	469	320	153	134	147
Kereskedelem, szállítás	156	79	5	20	44	19	16	34
Néprajz	123	129	143	186	252	127	127	186
Nyelvészet	3 775	3 936	3 410	4 093	2 477	1643	3 802	2 418
Matematika	2 307	2 668	2 292	3 040	1 709	1078	3 220	1 783
Természettudomány	3 572	3 160	3 889	4 236	2 782	1807	4 687	2 537
Orvostudomány	1 402	1 239	1 135	787	752	741	923	849
Műszaki, ipari	1 809	1 476	1 344	1 726	1 094	839	1 731	965
Mezőgazdasági	589	494	452	440	261	319	295	374
Háztartás	1 054	1 204	1 929	1 305	1 225	781	1 015	781
Vezetés, szervezés	604	375	546	581	334	452	361	356
Tervezés, építészet	316	258	421	570	295	350	396	324
Képzőművészet	549	359	478	238	209	254	248	442
Előadóművészet	971	1 134	1 141	1 071	906	754	1 708	644
Sport, játék	338	407	543	429	660	885	646	926
Irodalomtörténet, kritika	22 533	19 541	21 640	18 104	14 715	16 166	17 212	13 938
Földrajz, utazás	2 568	2 787	2 174	1 896	1 629	1 302	1 766	1 013
Történelem, életrajz	2 519	2 303	1 968	2 467	1 960	1 833	2 611	1 895
Összesen	53 194	48 354	49 870	47 267	36 995	33 269	45 502	33 610

**7. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek száma
témakör szerint**

Témakör	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Általános	289	208	121	127	159	199	189	164
Filozófia, pszichológia	311	358	434	348	397	415	466	348
Vallás, hittudomány	34	6	184	35	18	20	37	50
Társadalom- tudomány	1 238	1 281	1 360	949	1 147	853	911	968
Nyelvészet, nyelvtudomány	234	444	220	101	123	130	160	151
Természet- tudományok	209	186	283	282	340	295	324	296
Alkalmazott tudományok	1 057	944	1 489	1 134	905	950	1 040	923
Művészet, sport, játék	478	411	602	472	548	679	657	676
Irodalom-tudomány	198	207	256	208	203	186	216	197
Földrajz, történelem	820	838	930	771	985	1 081	932	706
Összesen	4 868	4 883	5 879	4 427	4 825	4 808	4 932	4 479

8. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek példányszáma témakör szerint

Témakör	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Példányszám, ezer								
Általános	1 282	847	316	255	550	653	518	472
Filozófia, pszichológia	1 139	1 253	1 097	806	921	907	998	838
Vallás, hittudomány	78	23	304	84	32	33	61	92
Társadalom-tudomány	2 183	1 843	2 048	1 419	1 666	1 154	1 218	1 187
Nyelvészet, nyelvtudomány	1 071	1 443	726	247	425	488	448	347
Természet-tudományok	617	464	1 160	812	1 067	848	756	549
Alkalmazott tudományok	3 868	3 410	4 406	3 302	2 551	2 364	2 756	2 311
Művészet, sport, játék	1 343	967	1 332	1 247	1 362	1 654	1 666	1 739
Irodalom-tudomány	356	370	337	238	205	209	246	192
Földrajz, történelem	2 579	2 203	2 590	2 204	2 296	2 388	1 977	1 617
Összesen	14 516	12 823	14 316	10 614	11 075	10 698	10 644	9 344

**9. A tudományos, ismeretterjesztő és szakkönyvek száma
és példányszáma a szerzők nemzetisége szerint**

A szerző nemzetisége	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Magyar	3 980	3 912	4 587	3 319	3 700	3 575	3 666	3 275
Külföldi	888	971	1 292	1 108	1 125	1 233	1 266	1 204
ebből:								
amerikai (USA)	279	284	455	325	307	429	484	516
angol	213	254	248	213	216	222	227	167
cseh ^{a)}	3	5	4	5	7	2	1	4
francia	42	73	52	65	76	72	56	48
lengyel	2	4	9	7	10	5	4	3
német	191	218	360	303	326	349	395	359
olasz	30	28	20	23	47	56	40	42
orosz	11	4	13	7	11	6	6	8
osztrák	15	8	5	9	9	2	2	7
román	4	4	6	5	4	1	2	–
horvát ^{b)}	3	4	5	–	6	4	–	–
Összesen	4 868	4 883	5 879	4 427	4 825	4 808	4 932	4 479
Példányszám, ezer								
Magyar	10 764	8 760	9 668	7 020	7 524	7 033	6 961	5 943
Külföldi	3 752	4 063	4 948	3 594	3 551	3 665	3 683	3 401
ebből:								
amerikai (USA)	1 234	1 073	1 969	937	917	1 169	1 335	1 433
angol	862	1 297	998	912	819	714	685	471
cseh ^{a)}	3	3	5	18	27	7	1	11
francia	284	225	110	226	191	140	125	116
lengyel	10	12	14	15	19	8	8	2
német	820	1 011	1 222	1 072	1 228	1 251	1 351	1 166
olasz	121	76	60	70	132	157	96	108
orosz	32	8	29	18	21	15	6	9
osztrák	85	39	12	29	27	5	2	16
román	7	6	9	10	4	1	1	–
horvát ^{b)}	3	4	8	–	4	52	–	–
Összesen	14 516	12 823	14 316	10 614	11 075	10 698	10 644	9 344

a)1999-ig cseh és szlovák együtt.

b)1999-ig horvát, szerb és egyéb délszláv együtt.

**10. A szépirodalmi könyvek száma és példányszáma
műfaj szerint**

Műfaj	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Verses mű, antológia	350	341	512	432	454	397	304	348
Regény, elbeszélés	1 169	1 119	1 637	1 436	1 367	1 664	1 681	1 575
Színmű, műsorfüzet	36	35	49	82	55	63	65	59
Egyéb széppróza	269	322	250	318	246	205	199	183
Összesen	1 824	1 817	2 448	2 268	2 122	2 329	2 249	2 165
Példányszám, ezer								
Verses mű, antológia	503	539	724	717	580	441	401	327
Regény, elbeszélés	14 388	13 209	13 327	10 607	9 795	11 337	11 151	9 014
Színmű, műsorfüzet	91	46	129	240	142	168	188	146
Egyéb széppróza	817	821	715	907	703	622	498	387
Összesen	15 799	14 615	14 895	12 471	11 220	12 568	12 238	9 874

**11. A szépirodalmi könyvek száma
a szerzők nemzetisége szerint**

A szerző nemzetisége	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Magyar szerző	863	871	1 210	1 142	1 138	1 161	1 069	1 053
ebből:								
élő író műve	697	711	942	785	801	812	742	787
nem élő író műve	166	160	268	357	337	349	327	266
Külföldi szerző	961	946	1 238	1 126	984	1 168	1 180	1 112
ebből:								
élő író műve	737	715	988	832	710	899	919	878
nem élő író műve	224	231	250	294	274	269	261	234
amerikai	439	393	642	538	476	604	670	642
angol	211	250	148	173	128	144	129	86
cseh ^{a)}	5	16	17	10	9	20	16	20
francia	57	47	85	75	77	96	94	78
lengyel	2	3	11	7	8	13	15	12
német	129	117	154	129	118	128	116	97
olasz	17	18	16	19	23	37	28	32
orosz	15	5	16	18	8	17	21	21
osztrák	8	4	5	2	2	2	1	5
román	7	11	1	3	3	1	2	2
horvát ^{b)}	2	3	5	2	2	4	1	1

a)1999-ig cseh és szlovák együtt.

b)1999-ig horvát, szerb és egyéb délszláv együtt.

12. A szépirodalmi könyvek példányszáma a szerzők nemzetisége szerint

A szerző nemzetisége	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Példányszám, ezer								
Magyar szerző	2 571	2 286	2 917	3 342	2 683	2 838	2 924	2 334
ebből:								
élő író műve	1 882	1 688	2 040	2 044	1 548	1 736	1 928	1 630
nem élő író műve	689	598	877	1 298	1 135	1 103	996	704
Külföldi szerző	13 228	12 329	11 978	9 129	8 537	9 729	9 314	7 540
ebből:								
élő író műve	11 582	11 060	10 408	7 730	7 401	8 650	8 370	6 658
nem élő író műve	1 646	1 269	1 570	1 399	1 136	1 079	944	882
A külföldi írók közül								
amerikai	7 191	4 461	8 507	3 343	6 420	7 547	7 537	5 937
angol	3 420	5 754	641	744	520	576	502	360
cseh ^{a)}	27	67	73	36	30	76	50	60
francia	276	167	297	292	247	309	279	221
lengyel	7	11	22	10	13	53	33	21
német	1 835	1 381	1 971	1 057	788	642	541	467
olasz	113	82	68	46	54	120	64	97
orosz	27	10	40	66	24	38	90	47
osztrák	36	18	14	6	4	5	1	10
román	10	135	1	4	1	1	1	1
horvát ^{b)}	4	3	3	1	6	2	1	1

a)1999-ig cseh és szlovák együtt.

b)1999-ig horvát, szerb és egyéb délszláv együtt.

13. A szépirodalmi könyvek száma és példányszáma műfaj szerint (élő írók)

Műfaj	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Verses mű, antológia	278	269	392	288	329	280	200	264
Regény, elbeszélés	903	872	1 334	1 099	1031	1 279	1 316	1 259
Színmű, műsorfüzet	21	22	20	33	15	30	18	24
Egyéb széppróza	232	263	184	197	136	122	127	118
Összesen	1 434	1 426	1 930	1 617	1 511	1 711	1 661	1 665
Példányszám, ezer								
Verses mű, antológia	243	352	394	221	185	162	114	118
Regény, elbeszélés	12 473	11 761	11 494	8 974	8 394	9 823	9 387	7 919
Színmű, műsorfüzet	32	24	35	36	17	21	32	19
Egyéb széppróza	715	611	530	544	353	379	315	232
Összesen	13 463	12 748	12 448	9 775	8 949	10 386	10 298	8 288

**14. Az ifjúsági és gyermekirodalmi könyvek száma
és példányszáma az olvasók kora szerint**

Az olvasók kora	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
6 éven aluliaknak	153	75	165	218	355	294	293	358
6-14 éveseknek	695	390	567	368	165	149	175	165
14 felülieknek	82	69	65	78	26	16	4	8
Összesen	606	534	797	664	546	459	472	531
Példányszám, ezer								
6 éven aluliaknak	1 251	540	1 397	987	1 563	1 301	1 249	1 369
6-14 éveseknek	3 982	2 426	3 292	2 012	689	739	739	894
14 felülieknek	564	301	308	360	102	72	34	40
Összesen	4 797	3 267	4 797	3 359	2 354	2 111	2 022	2 303
Élő írók műveinek száma								
6 éven aluliaknak	136	74	147	164	293	206	213	297
6-14 éveseknek	242	278	466	274	113	107	137	135
14 felülieknek	27	21	23	33	15	10	3	4
Összesen	405	373	637	471	421	323	353	436
Élő írók műveinek példányszáma, ezer								
6 éven aluliaknak	1 089	530	1 266	751	1 175	935	876	1 099
6-14 éveseknek	1 579	1 830	2 746	1 527	469	541	582	723
14 felülieknek	95	78	83	183	63	53	18	18
Összesen	2 763	2 438	4 095	2 461	1 707	1 529	1 476	1 840

**15. Az ifjúsági és gyermekirodalmi könyvek száma
és példányszáma a szerzők nemzetisége szerint**

A szerző nemzetisége	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Magyar szerző	366	343	474	357	271	230	218	257
ebből:								
élő író műve	252	254	376	236	201	149	149	195
nem élő író műve	114	89	98	121	70	81	69	62
Külföldi szerző	240	191	323	307	275	229	254	274
ebből:								
élő író műve	153	119	261	235	220	182	204	241
nem élő író műve	87	72	62	72	55	47	50	33
A külföldi írók közül								
amerikai	60	71	74	71	93	94	122	78
angol	51	40	106	75	72	52	55	43
cseh ^{a)}	2	1	7	9	2	1	3	11
francia	42	20	52	79	48	21	8	25
lengyel	1	–	3	2	2	3	1	1
német	23	22	46	39	38	26	30	35
olasz	10	14	13	10	3	10	5	46
orosz	12	–	1	2	2	–	3	2
osztrák	3	–	–	–	4	–	1	5
Példányszám, ezer								
Magyar szerző	2 382	1 963	3 164	1 763	1 115	923	868	988
ebből:								
élő író műve	1 566	1 469	2 624	1 165	740	466	546	708
nem élő író műve	816	494	540	598	375	357	322	280
Külföldi szerző	2 415	1 304	1 833	1 596	1 239	1 288	1 154	1 316
ebből:								
élő író műve	1 197	969	1 471	1 297	966	1 083	930	1 132
nem élő író műve	1 218	335	362	299	273	204	224	184
A külföldi írók közül								
amerikai	603	706	568	619	488	677	481	390
angol	854	197	555	383	340	298	314	380
cseh ^{a)}	40	1	26	30	6	3	13	52
francia	266	73	208	269	144	38	32	109
lengyel	7	–	20	4	8	8	5	4
német	187	149	314	170	170	104	139	161
olasz	63	68	44	34	7	42	14	96
orosz	91	–	5	12	14	–	19	12
osztrák	13	–	–	–	4	–	4	19

a)1999-ig cseh és szlovák együtt.

16. A tankönyvek száma és példányszáma oktatási fokozat szerint

Oktatási fokozat	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Szám								
Alapfokú	680	793	855	932	489	214	1 164	755
Középfokú	713	724	440	746	419	220	640	674
Felsőfokú	107	195	288	375	309	307	231	305
Egyéb	45	45	175	393	378	354	264	267
Összesen	1 545	1 757	1 758	2 446	1 595	1 095	2 299	2 001
Példányszám, ezer								
Alapfokú	11 337	11 212	10 943	12 097	7 113	3 559	15 543	6 254
Középfokú	4 984	4 816	2 451	5 005	2 167	2 083	4 493	4 171
Felsőfokú	193	296	349	635	438	447	277	267
Egyéb	309	95	841	1 703	1 372	1 057	885	748
Összesen	16 823	16 419	14 584	19 439	11 090	7 146	21 198	11 440

17. Könyvek és füzetek a megjelenés nyelve szerint

Év	Magyar nyelvű		Idegen nyelvű		Összesen	
	száma	példány-száma, ezer	száma	példány-száma, ezer	száma	példány-száma, ezer
1996	8 789	52 231	404	963	9 193	53 194
1997	8 911	47 309	432	1 045	9 343	48 354
1998	10 583	47 595	723	2 275	11 306	49 870
1999	9 486	45 114	866	2 153	10 352	47 267
2000	8 849	34 823	743	2 172	9 592	36 995
2001	8 452	31 473	571	1 796	9 023	33 269
2002	9 615	45 306	592	1 374	10 207	46 680
2003	8 838	32 081	659	1 529	9 497	33 610

**18. Idegen nyelven megjelent könyvek
és füzetek jelleg szerint**

Jelleg	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Művek száma								
Tudományos	10	9	11	5	3	1	12	24
Ismeretterjesztő	66	92	238	266	205	193	172	129
Szakmai	248	262	204	130	172	156	191	190
Szépirodalom	36	54	70	110	59	35	29	26
Ifjúsági és gyermekirodalom	7	3	8	19	8	2	4	3
Tankönyv	35	6	184	324	280	180	179	284
Egyéb	2	6	8	12	16	4	5	3
Összesen	404	432	723	866	743	571	592	659
Példányszám, ezer								
Tudományos	5	5	8	4	2	1	4	7
Ismeretterjesztő	251	433	1 056	271	186	723	448	347
Szakmai	471	411	225	346	693	155	201	166
Szépirodalom	78	153	109	153	89	50	38	23
Ifjúsági és gyermekirodalom	37	4	12	29	9	3	9	12
Tankönyv	118	29	850	1 328	1 154	853	661	973
Egyéb	3	10	15	22	39	12	13	1
Összesen	963	1 045	2 275	2 153	2 172	1 796	1 374	1 529

**19. Magyar nyelven megjelent könyvek
és füzetek jelleg szerint**

Jelleg	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Művek száma								
Tudományos	76	131	169	24	76	95	63	91
Ismeret- terjesztő	639	885	1 468	1 195	1 606	1 765	1 503	1 258
Szakmai	3 829	3 504	3 789	2 807	2 763	2 598	2 991	2 787
Szépirodalom	1 788	1 763	2 378	2 158	2 063	2 294	2 220	2 139
Ifjúsági és gyermek- irodalom	599	531	789	645	538	457	468	528
Tankönyv	1 510	1 751	1 574	2 122	1 315	915	2 120	1 717
Egyéb	348	346	416	535	488	328	250	318
Összesen	8 789	8 911	10 583	9 486	8 849	8 452	9 615	8 838
Példányszám, ezer								
Tudományos	139	192	254	52	39	71	93	64
Ismeret- terjesztő	3 390	4 512	6 767	5 464	6 351	6 194	5 302	4 572
Szakmai	10 261	7 270	6 007	4 477	3 805	3 555	4 596	4 188
Szépirodalom	15 721	14 462	14 785	12 318	11 131	12 518	12 200	9 851
Ifjúsági és gyermek- irodalom	4 760	3 264	4 985	3 330	2 345	2 108	2 012	2 291
Tankönyv	16 705	16 390	13 734	18 111	9 936	6 293	20 537	10 467
Egyéb	1 255	1 219	1 063	1 362	1 216	734	566	648
Összesen	52 231	47 309	47 595	45 114	34 823	31 473	45 306	32 081

KÖNYVTÁRAK

A közösségi kulturális lehetőségek közül a lakosság legszélesebb körében igénybevehető intézmények a könyvtárak. Az intézményhálózat részben a fenntartó szervezetek tulajdonviszonyainak változása, részben az állami támogatások szűkítése miatt a kilencvenes évek első felében jelentősen csökkent. Ugyanakkor a továbbra is működő szolgáltató helyek tevékenysége folyamatosan bővül, a hagyományos könyv- és sajtó-kölcsönzés mellett ma már kiegészül a video-, az internet és más szolgáltatásokkal is.

A közművelődési – települési- és munkahelyi – könyvtárak száma tovább csökkent a vizsgált időszakban. A csökkenés főként a munkahelyi, szakszervezeti könyvtárakat érintette, számuk közel 550-nel lett kevesebb. A települési könyvtárak fenntartását a kissé növekvő költségvetési támogatás ellenére is nehezen tudják biztosítani a fenntartók, így elsősorban a kistélepüléseken lévő könyvtárak szüntették meg tevékenységüket. Az iskolai könyvtárak számának emelkedése az új iskolák, illetve képzőhelyek növekedésével magyarázható.

A 90-es évek elején átlagosan évente 500 könyvtár szűnt meg, 1995-től a folyamat lelassult. A fejlődés tendenciái azt mutatják, hogy a kilencvenes évek elejének nagy viharai (tömeges könyvtárbezárások, drasztikus könyváremelkedések, súlyos forráshiányok) elcsendesültek, a különböző mutatók „görbéi” mindinkább kisimulnak, az egyes térségek közötti különbségek egyre inkább mérséklődnek. A különbségek leküzdésében nagy szerepe van a könyvtári törvényben biztosított támogatási formák megjelenésének, a nyilvános könyvtárak színrelépésének, és tegyük hozzá bizakodva: annak a társadalmi felismerésnek is, mely szerint nem képzelhető el gazdasági fejlődés megfelelő kulturális háttér, ezen belül az információ korszerű módon történő biztosítása nélkül.

A könyvtárak száma és állománya a könyvtárak típusa szerint

Megnevezés	Könyvtárak			
	száma		állománya (ezer könyvtári egység)	
	2000	2003	2000	2003
Nemzeti és országos szakkönyvtárak	27	25	13 709	13 596
Települési könyvtárak	3 132	3 209	43 906	45 031
Munkahelyi könyvtárak	453	190	2 569	1 443
Iskolai könyvtárak	4 464 ^{a)}	4 521	42 564 ^{a)}	44 517
Egyéb szakkönyvtárak	748	1 383	42 161	51 572

a) 2001. évi adat.

Az 1996. évi több mint 8 ezer könyvtár 53%-a közművelődési könyvtár volt. Jelenleg – az iskolai könyvtári hálózat bővülésének köszönhetően – közel 8000 működik és ennek több mint kétötöde közművelődési könyvtár. Ezen kívül 2003-ban 25 országos és nemzeti szakkönyvtár és közel 1400 egyéb szakkönyvtár működik az országban, utóbbiak száma négy év alatt közel 400-zal bővült.

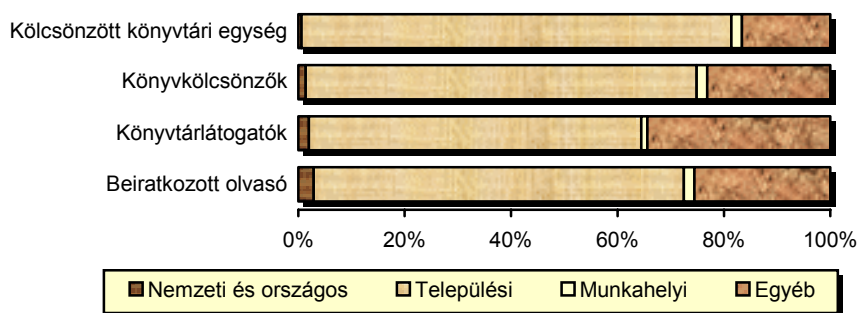
A könyvtári állomány összességében (a felsőoktatási és egyéb könyvtárak állományával együtt) napjainkban meghaladja a 155 millió könyvtári egységet. A könyvállomány egyharmada található a felsőoktatási és egyéb szakkönyvtárakban, 28-28% jut az iskolai és a települési könyvtárakra.

Az iskolai könyvtárak állománya az 1996. évi 36 millióról 44 millióra emelkedett. A közművelődési könyvtárak állománya mennyiségében nem változott, a települési könyvtáraknál 3 millióval nőtt az állomány, a munkahelyiekénél – a könyvtárak megszűnéséből adódóan – ugyanennyivel csökkent. Egyenletes és folyamatos emelkedés jellemzi az egyéb szakkönyvtárakat és ebből következően az állományuk is több mint 22%-kal nőtt az utóbbi négy évben.

A könyvtárak iránti igényt jelzi, hogy minden ötödik lakos (több mint 2,1 millió fő) valamilyen könyvtár – az iskolai könyvtárak nélkül – beiratkozott

olvasója. Egy olvasó átlagban kéthetenként kölcsönöz egy könyvet. A könyvtárak tevékenysége nyitottabbá vált, már nem csak könyvek kölcsönzésére szakosodnak, hanem helyet adnak a különböző rendezvényeknek, kiállításoknak és az utóbbi években az audiovizuális anyagok, illetve a számítógép használata iránt is nagy az érdeklődés. 2003. évben a könyvtárak látogatóinak száma meghaladja a 31 milliót, átlagosan minden lakosra 3 könyvtárlátogatás jutott.

Könyvtárak főbb adatainak megoszlása a könyvtárak típusa szerint, 2003

A települési könyvtárak olvasóinak nagy része a fiatalabbak közül kerül ki, minden harmadik regisztrált olvasó 14 éves és ennél fiatalabb, arányuk nem változott a vizsgált időszakban. Az évente kikölcsönzött könyvtári egységek száma a települési könyvtárakban közel 3 millióval csökkent 1996. évhez képest. A könyvtár látogatóinak száma ezekben a könyvtárakban évente 16–19 millió közötti, minden második látogató települési könyvtárakat keresett fel.

A kölcsönzések több mint 30%-a a 14 éves és ennél fiatalabb korosztályra jutott. A könyvtárlátogatók között is ez a korosztály a legaktívabb, a látogatók közel kétötödét ők teszik ki.

Az 1000 lakosra jutó arányszámok alapján a települési könyvtárakban minden lakosra 2 könyvtárlátogatás, egy könyvtári kölcsönző, és átlag 3 kölcsönzött könyvtári egység jutott 2003-ban.

A települési könyvtárak állománygyarapítására 1996-ban 660 millió forintot költöttek, 2003-ban ennek összege megközelítette az 1,8 milliárd forintot. Ebből egy-egy lakosra átlagosan az 1996. évben 65 Ft, 2003-ban 155 Ft jutott, de a nominális növekedés csak a könyvek és egyéb könyvtári egységek (folyóirat, audiovizuális anyagok stb.) áremelkedését egyenlítették ki.

A tanulók olvasói igényeit szolgálják – a települési könyvtárak mellett – az iskolai könyvtárak is. Ezek állománya 2003-ig egyötöddel nőtt, a kölcsönzések száma pedig az 1996. évi 8,5 millióról 9,9 millióra emelkedett.

A szakkönyvtárak egy-egy meghatározott szakterület, tudományág igényeit elégítik ki. Az e csoportba tartozó könyvtárak állománya a legnagyobb, és ennek 36%-a felsőoktatási intézményhez tartozik. A szakkönyvtárak állományának gyarapodására 2003-ban 5,3 milliárd forintot fordítottak. Meg kell jegyezni, hogy ezen könyvtárak között szerepelnek a kötelezpéldányban részesülő könyvtárak is, így állomány-gyarapodásukhoz az évente megjelenő publikációk is hozzájárulnak.

A differenciált szolgáltatások nyújtására alkalmas szakkönyvtárakban – a kölcsönzés jelentőségének fennmaradása mellett – nőtt a helyben használt dokumentumok száma. E mellett ezek a könyvtárak tájékoztató tevékenységet is folytatnak, témafigyelő szolgálatot vállalnak, bibliográfiai kiadványokat jelentetnek meg, számítógépes információszolgáltatást végeznek.

A kijelölt országos feladatkörű szakkönyvtárak száma jelenleg 25. Az egyre növekvő információigény kielégítésére a könyvtárak könyvtárközi kölcsönzéssel növelik lehetőségeiket. Évente átlag 30–40 ezer a kapott és 80–100 ezer a küldött egységek száma. E mellett bekapcsolódnak a nemzetközi kiadványcserébe is.

A könyvtári munkát közel 4000-ren látták el a települési könyvtárakban és közülük csak minden ötödik volt részfoglalkozású. A szakkönyvtárak könyvtárosainak száma meghaladja a 3600-at, és ebből 334 dolgozott részfoglalkozásban.

1. Könyvtárak összefoglaló adatai

Év	Könyvtárak				
	nemzeti- és országos	települési	munkahelyi	iskolai	egyéb szak
Szolgáltatóhelyek száma					
2000	27	3 132	453	4 280 ^{a)}	748
2001	19	3 429	228	4 464	1 222
2002	19	3 200	165	4 554	1 148
2003	25	3 209	190	4 521	1 383
Könyvállomány, ezer					
2000	13 709	43 906	2 569	44 730 ^{a)}	42 161
2001	12 904	45 630	968	42 564	46 198
2002	13 070	44 907	1 116	43 475	49 626
2003	13 596	45 031	1 443	44 517	51 572
Beiratkozott olvasó, ezer					
2000	84	1 357	84	..	341
2001	68	1 416	39	..	471
2002	66	1 425	39	..	488
2003	65	1 487	43	..	546
Kölcsönzött könyvtári egység, ezer					
2000	302	34 494	1 635	6 565 ^{a)}	4 930
2001	190	35 019	642	10 962	6 644
2002	219	34 390	602	9 459	6 871
2003	242	33 556	829	9 917	6 907

a) Becsült adat.

2. Könyvtárak száma és állománya

Év	Könyvtárak		
	települési	munkahelyi	iskolai
Száma			
1996	3 517	731	3 775
1997	3 450	642	3 936
1998	3 315	593	3 981
1999	3 273	535	4 095
2000	3 132	453	4 280
2001	3 429	228	4 464
2002	3 200	165	4 554
2003	3 209	190	4 521
Összes állománya, ezer			
1996	41 813	4 456	35 852
1997	42 069	4 929	36 738
1998	43 717	3 188	37 925
1999	43 355	3 000	39 413
2000	43 906	2 569	44 730
2001	45 630	968	42 564
2002	44 907	1 116	43 475
2003	45 031	1 443	44 517

3. Könyvtárak olvasói, látogatói

Év	Könyvtárak	
	települési	munkahelyi
Beiratkozott olvasók száma, ezer		
1996	1 334	110
1997	1 320	110
1998	1 350	95
1999	1 365	96
2000	1 357	84
2001	1 416	39
2002	1 425	39
2003	1 487	43
Látogató száma, ezer		
1996	16 936	816
1997	16 502	784
1998	15 948	748
1999	16 478	771
2000	16 561	665
2001	18 234	266
2002	19 324	245
2003	19 397	335

4. Könyvtárak forgalma

Év	Könyvtárak		
	települési	munkahelyi	iskolai
Kölcsönzők száma, ezer			
1996	11 145	674	..
1997	10 906	653	..
1998	10 301	602	..
1999	10 387	625	..
2000	10 266	539	..
2001	10 748	204	..
2002	10 674	183	..
2003	10 419	284	..
Kölcsönzött könyvtári egység, ezer			
1996	36 388	2 555	8 491
1997	36 446	2 298	9 859
1998	35 210	2 011	9 231
1999	34 899	1 837	9 142
2000	34 494	1 635	6 565
2001	35 019	642	10 962
2002	34 390	602	9 459
2003	33 556	829	9 917

5. Szakkönyvtárak egyéb adatai

Év	Látogatók	Kölcsönzők	Helyben használt dokumentumok	Állomány-gyárapításra fordított összeg, millió Ft	Könyvtárosok száma, fő
	száma, ezer				
Nemzeti és országos szakkönyvtárak					
2000	770	125	3 851	424	1 224
2001	461	61	2 166	281	769
2002	652	155	2 172	419	916
2003	624	197	2 616	373	870
Egyéb szakkönyvtárak					
2000	4 182	1 549	5 776 ^{a)}	2 927 ^{a)}	2 025 ^{a)}
2001	8 053	2 737	9 691 ^{a)}	3 561 ^{a)}	2 489 ^{a)}
2002	11 089	2 910	10 484	4 279	2 452
2003	10 674	3 292	10 582	4 895	2 624

a) A munkahelyi könyvtárakkal együtt.

6. Települési könyvtárak fontosabb mutatószámai

Év	1000 lakosra jutó					Egy kölcsönzőre jutó kölcsönzések száma
	könyvtári állomány	beiratkozott olvasó	könyvtár látogató	kölcsönző	kölcsönzött könyvtári egység	
1996	4 110	131	1 662	1 093	3 570	3,3
1997	4 151	130	1 619	1 074	3 589	3,3
1998	4 332	135	1 565	1 018	3 481	3,4
1999	4 317	136	1 637	1 032	3 466	3,4
2000	4 305	135	1 652	1 024	3 441	3,4
2001	4 485	139	1 788	1 054	3 433	3,3
2002	4 428	140	1 902	1 051	3 385	3,2
2003	4 451	147	1 915	1 029	3 313	3,2

7. Települési könyvtárakat igénybe vevő 14 éven aluliak

Év	14 éven aluli				Egy kölcsönzőre jutó kölcsönzések száma
	beiratkozott olvasó	könyvtár látogató	kölcsönző	kölcsönzött könyvtári egység	
Száma, ezer					
1996	476	6 202	4 199	11 714	2,8
1997	475	6 201	4 129	11 371	2,8
1998	482	6 984	3 931	11 316	2,9
1999	493	6 150	3 938	10 752	2,7
2000	497	6 143	3 888	10 582	2,7
2001	491	6 248	3 833	10 283	2,7
2002	497	6 562	3 809	10 318	2,7
2003	508	6 391	3 682	9 704	2,6

8. Települési könyvtárak régióként

Régió	Be- iratko- zott olvasó	Összes állomány	Ezer lakosra jutó állomány	Kölcsön- zött könyvtári egység	Egy olvasóra jutó kölcsönzések száma
1996					
Közép–Magyarország	262	6 310	2 190	9 338	36
Közép–Dunántúl	165	5 399	4 848	3 877	24
Nyugat–Dunántúl	142	5 327	5 353	3 688	26
Dél–Dunántúl	140	5 714	5 769	3 477	25
Észak–Magyarország	171	6 088	4 717	4 634	27
Észak–Alföld	238	6 636	4 312	6 225	26
Dél–Alföld	216	6 339	4 646	5 148	24
Összesen	1 334	41 813	4 110	36 387	27
1999					
Közép–Magyarország	285	7 334	2 579	9 161	32
Közép–Dunántúl	167	5 496	4 964	3 710	22
Nyugat–Dunántúl	141	5 397	5 484	3 338	24
Dél–Dunántúl	142	5 661	5 808	3 259	23
Észak–Magyarország	170	6 121	4 823	4 606	27
Észak–Alföld	238	6 812	4 476	5 903	25
Dél–Alföld	221	6 535	4 870	4 923	22
Összesen	1 364	43 356	4 317	34 900	26
2003					
Közép–Magyarország	360	7 747	2 736	9 896	27
Közép–Dunántúl	169	5 756	5 176	3 378	20
Nyugat–Dunántúl	148	5 730	5 707	3 186	22
Dél–Dunántúl	152	5 809	5 909	3 089	20
Észak–Magyarország	186	6 276	4 903	3 993	21
Észak–Alföld	244	7 065	4 570	5 320	22
Dél–Alföld	228	6 648	4 885	4 694	21
Összesen	1 487	45 031	4 451	33 556	23

**9. A települési könyvtárak pénzügyi adatai,
és főfoglalkozású könyvtárosai**

Év	Állománygyarapításra fordított összeg, millió Ft		Egy lakosra jutó beszerzés, Ft		Főfoglalkozású könyvtárosok száma, fő
	összesen	költségvetésből	összesen	költségvetésből	
1996	635	408	40	62	3 211
1997	508	508	50	50	3 079
1998	1 140	700	69	113	3 133
1999	1 368	890	88	136	3 157
2000	1 213	865	86	121	4 028
2001	1 603	1 223	120	157	4 084
2002	1 706	1 472	145	168	3 347
2003	1 778	1 568	155	176	3 333

10. A költségvetés könyvtári kiadásai

Év	Kiadás folyó áron, millió Ft			Az összes kulturális kiadás százalékában		
	központi	önkormányzati	összesen	központi	önkormányzati	összesen
1996	2 962	5 247	8 209	6,7	15,7	10,5
1997	3 854	7 023	10 877	19,6	17,1	17,9
1998	4 637	8 226	12 863	22,8	16,6	18,4
1999	5 650	9 017	14 667	24,1	16,9	19,1
2000	6 194	11 379	17 573	18,4	18,2	18,3
2001	8 441	12 255	20 696	13,6	17,5	15,7
2002	9 224	13 972	23 196	13,6	17,4	15,7
2003	11 144	16 124	27 268	17,2	16,3	16,7

TÖMEGKÖMUNIKÁCIÓ (RÁDIÓ, TELEVÍZIÓ, SAJTÓ)

A szabadidő több mint kétharmadát a tömegkommunikációs eszközök használata köti le, az elmúlt évtizedben különösen a televízió nézés vált meghatározóvá. Jelenleg a 15–74 éves férfiak 2 óra 40 percet, a nők 2 óra 30 percet fordítanak naponta átlagosan a televízió nézésre. Mennyiségében és arányában is egyre kevesebb a más tevékenységre fordítható szabadidő. Az olvasásra fordított idő – összességében ez is kevesebb mint korábban – mintegy 60%-a az újságok, folyóiratok olvasására jut. A rádióhallgatás többnyire háttértevékenységként szolgál, így a kizárólagos rádióhallgatási tevékenység mindössze 5 percet vesz igénybe naponta átlagosan.

A **televíziózás** hazánkban több mint 40 éves múlttal rendelkezik, hihetetlen gyorsan nőtt az előfizetők száma. Jelenleg a televízió-ellátottság már gyakorlatilag teljeskörű. A televízió jelenléte a lakásokban átrendezte a házon kívüli kulturális szolgáltatások igénybevételét. A három közszolgálati televíziós program mellett hazai, illetve multinacionális magán- és helyi adók egész sora áll a lakosság rendelkezésére. Ezen túlmenően a televízió támogatásával mind újabb és újabb formák váltak az otthon keretei között elérhetővé, így a videózás, a rendkívül gyorsan növekvő csatornaválaszték (kábel tv-k) és újabban a DVD (házimozi) rendszerek. *(Lásd a következő oldalon lévő táblázatot.)*

A 90-es évek elejére jellemző, hogy több mint kétötöddel nőtt a TV1 és TV2 csatorna heti átlagos műsorideje (tisztá műsoridő: a szünet, műsor-kitöltés stb. nélkül). 1996-ban a Duna Televízió műsoridejével együtt több mint 320 órán keresztül sugároztak műsort a három csatornán összesen. Azóta folyamatosan tovább emelkedett a heti átlagos műsoridő, az ezredfordulón már meghaladta a 452 órát. Jelenleg több mint 486 órán át sugároznak műsort a közszolgálati televíziókban, ez naponta 69 műsorórát jelent.

Televízió-előfizetések, heti műsoridő

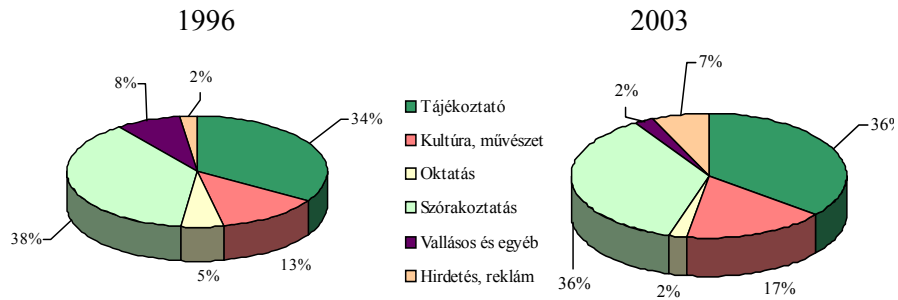
Év	Előfizetések		Heti átlagos műsoridő (óra) ^{a)}
	ezerben	1000 lakosra jutó	
1996	2 535	248	322
1998	2 700	268	406
2000	2 649	264	452
2001	2 621	258	452
2002 ^{b)}	2 521	249	448

a) Közszolgálati TV adások illetve csatornák.

b) Június 30-i adat, július 1-től az előfizetés megszűnt.

A közszolgálati műsorok műsoridejében nem történt lényeges eltolódás az egyes műsортípusok között. A szórakoztató programok alkotják a műsoridő több mint egyharmadát, a hírek, információ szolgáltatások részesedése további egyharmadot tesz ki. A szórakoztató műsorokból minden negyedik műsorpercet a játékfilm vetítések adták, ebben jelentős szerepet tölt be a sorozatok megjelenése. A hírek, információ szolgáltatások negyedét a hírek és a híradó műsorok adják, az aktuális politikai és szolgáltató magazinok műsorideje is ugyanilyen arányban részesedik, minden negyedik műsorperc e műsorokra jutott.

Televízió műsoridő összetétele

A közszolgálati televíziókon kívül számos országos (földfelszíni és műsor-szolgáltató pl.: RTL, TV2, ATV stb.) is több mint 30 ezer órán át sugározza műsorait. A műsoridő jelentős részét kötik le a szórakoztató műsorok (filmvetítések, játékok, vetélkedők stb.), az összes adásidejük felét az ilyen típusú programok adják. Jelentős még a tájékoztató műsorok aránya, amely közel 30%, ebben hírek, híradó, információ, aktuális politikai műsorok kapnak helyet.

A televízió műsorszolgáltatásban is, mint minden más területen, megjelentek a különböző szervezésű, alapítású TV társaságok és rendkívüli mértékben elterjedtek a kábeltévé szolgáltatások is. 2002-ben a kábeltévé szolgáltatások több mint 1700 ezer lakásban – a lakások több mint kétötödében – vehetők igénybe. A kiépített hálózat hossza meghaladja a 94 ezer kilométert. A programcsomagok, műsorcsomagok száma megközelíti az 1400-at, a szolgáltatott műsorok átlagos száma 19. A televízió halmozott adásideje meghaladja az 1,8 millió órát.

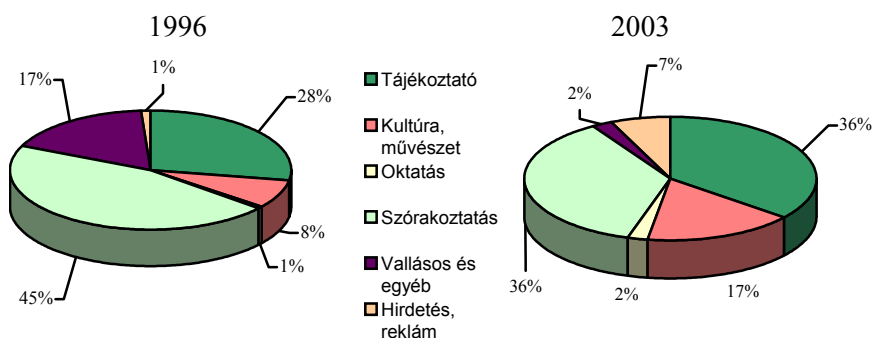
A **rádió műsorszolgáltatás** több mint 75 éve indult el, a készülékel-látottság több évtizede teljesnek mondható, általában több rádiókészülékkel is rendelkeznek a háztartások. A külön rádió előfizetői díj 1980 január 1-jétől megszűnt és 2002 július 1-jétől az előfizetési díj lakossági fizetését is eltörölték.

A közszolgálati rádióadók programjainak műsorveteli lehetősége szinte teljesnek mondható, kivéve a Bartók rádió sztereo műsorait, amelyek az ország területének alig több mint kétharmadán (68%) hallgatható csak. Az országos adókon kívül 8 körzeti adó is működik, mely a nap meghatározott idejében saját műsorait sugározza, míg a további műsoridőben az országos programok kerülnek sugárzásra. A körzeti rádiók műsorideje átlagosan 120–150 órát tesz ki hetenként.

A közszolgálati rádióműsor összetételében a szórakoztató műsorok szerepelnek legnagyobb arányban és ezen belül is a különböző komoly és könnyűzenei műsorok. Ezek a műsorok az adásidő több mint kétötödét teszi ki és ezek szolgálják az úgynevezett háttér rádiózás jelentős részét. A tájékoztató műsorok, a hírek az aktuális műsorok a műsoridő 30%-át kötik le, arányuk emelkedett az elmúlt időszakban.

A rádióadásoknál – hasonlóan a televízió adásokhoz – is rendkívüli mértékben megnőtt a 90-es években a különböző kereskedelmi, magán és egyéb kezelésben lévő műsorszolgáltatók száma. Ezen rádióadók műsorainak túlnyomó többsége zeneszolgáltatás, vételi lehetőségeik korlátozottak egy-egy körzetre terjednek csak ki. Az országos rádióműsorszolgáltatók (Danubius, Sláger-rádió stb.) műsoridejének háromnegyedét szintén a zenei programok töltik ki, és a műsoridejük egyhatodában híreket, információkat szolgáltatnak.

A rádióműsor összetétele

2002-ben a rádióműsorok halmozott adásideje meghaladta a 800 ezer órát, a külföldre szóló műsorok adásideje 46 000 óra, 10 ezerrel több mint a megelőző 2001-es évben.

A **sajtótermékek**: újságok, folyóiratok kiadásában az elmúlt 10 évben bekövetkezett magánosítás és versenyhelyzet erős átrendeződést és nehezen nyomonkövethető változásokat eredményezett. Hihetelen gyorsasággal alakultak és szűntek meg lapok, ez utóbbiak a piac nem kellő fogadtatása miatt. A lapokat a gazdaságosság szempontjai szerint irányítják, (alapítják, szűntetik meg) tulajdonosaik. A nagy kiadóvállalatokat több kisebb kiadó váltotta fel, a napi, hetilapokat magáncégek, külföldi befektetők vásárolták meg.

A sajtótermékek tekintetében a gyors változások miatt a statisztika csak a napilapokra ad megfelelő tájékoztatást, míg a többiekénél főként a tendenciák jellemzésére szolgál. Nagy számú és példányszámú hirdetési újságot is kiadnak, ezek számbavételére azonban a megfigyelés nem terjed ki.

Újságok, folyóiratok adatai*

Év	Sajtótermékek			
	száma összesen	ebből napilapok	példányszáma, millió	ebből napilap
1996	744	37	1 007	545
1998	521	36	962	518
2000	580	35	996	579
2002	713	35	1 020	629
2003	806	35	1 064	634
2003 az 1996. év %-ában	108,3	94,6	105,7	116,3

*A beérkezett adatszolgáltatások alapján az adatszolgáltatás nem teljes körű.

Az évente kiadott sajtóféleségek száma – a beérkezett adatszolgáltatások alapján – 2003-ban meghaladta a 800-at, ez közel 100-zal több mint a megelőző évben, de még jóval elmarad az 1990-es évek közepén nyilvántartottaktól. A sajtótermékek egyharmada havonta, 17%-a hetenként

jelenik meg. A napilapok száma nem változott az utóbbi 3 évben, a példányszámból való részesedésük 60%.

A lakosság mindössze egynegyede tekinthető újság, folyóirat olvasónak, ezen belül kétharmaduk kizárólag újságot, napilapot olvas. Az újságolvasás naponta több mint negyedórát vesz igénybe a férfiaknál, a nőknél alig haladja meg a 10 percet.

Mind az újság, mind a folyóirat olvasók aránya és időráfordítása csökkent a 90-es években, átlagosan egy negyedével. A sajtótermékek iránti csökkenő érdeklődést feltehetően befolyásolja az is, hogy az átlagos áremelkedést meghaladóan nőtt az újságok, folyóiratok ára.

A kiadott újságokra jellemző, hogy egyre alacsonyabb az egy-egy megjelenésre jutó átlagpéldányszám. Az országos napilapok esetében 2003-ban a Népszabadságnál és Magyar Hírlapnál 20%-kal alacsonyabb az egy megjelenésre jutó átlagos példányszám, mint 1996-ban. Jelentősen lecsökkent a Népszava megjelenési példányszáma, míg a Magyar Nemzeté emelkedett. Ugyanakkor vannak olyan új, naponta megjelenő újságok – ezek között például a Metro – melynek népszerűségét jelzi, hogy megjelenésenként 2003-ban 317 ezer példányban került kinyomtatásra. Ehhez az is hozzájárul, hogy ingyenesen hozzáférhető és a legfontosabb információkat tartalmazza.

A megyei napilapok megjelenési példányszáma csak kismértékben csökkent. Néhány megyében az egy napilapon kívül újabb egy-két lap is megjelent naponta, de ezek példányszáma is alacsonyabb lett a megjelenést követő években.

A nagyobb példányszámban megjelenő sajtótermékekre is jellemző, hogy egyre alacsonyabb az egy-egy megjelenésre jutó átlagos példányszámuk. A hetilapok közül például a Szabad Föld, Meglepetés, Füles csak fele annyi példányban jelenik meg hetente mint 1996-ban. A Nők Lapja is hetenként egyharmaddal kevesebb példányban került kiadásra 2003-ban. Vannak hetilapok, ahol emelkedett a példányszám, ilyen például a 168 óra, a Heti Világgazdaság.

A ritkább – kétheti, havi, kéthavi stb. – lapoknál is hasonló tendenciák jellemzőek. A megjelenő lapok kezdeti magasabb példányszáma is évről évre alacsonyabb lesz.

1. Televízió-előfizetők

Év	Előfizetők száma, ezer			1000 lakosra
	Budapesten	Vidéken	Összesen	jutó előfizetések
1996	403	2 132	2 535	248
1997	419	2 171	2 590	256
1998	413	2 287	2 700	268
1999	405	2 277	2 682	267
2000	391	2 258	2 649	264
2001	380	2 241	2 621	258
2002 ^{a)}	338	2 183	2 521	249

a) 2002. június 30-i adat, július 1-jétől az előfizetés megszűnt.

2. Közszolgálati rádió és televízió műsorok (óra)

Év	Műsoridő összesen		Heti átlagos	
	rádió	televízió	rádió	televízió
1996 ^{a)}	28 397	16 774	545	322
1997	22 935	19 115	440	367
1998	22 693	21 157	435	406
1999	22 845	20 969	438	402
2000	24 583	23 573	471	452
2001	24 671	23 577	473	452
2002	24 575	23 369	471	448
2003	25 360	25 354	486	486

a) A Duna Tv adataival együtt 1996-tól

3. Közszolgálati rádió

Éves műsoridő (óra)

Műsортípus	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tájékoztató	7 920	7406	8 114	7 765	7 691	6 776	7 557	7 773
Oktató	211	197	288	323	–	221	202	316
Kulturális	2 151	2011	1 943	2 049	2 186	2 269	2 384	2 916
Szórakoztató	12 943	12 103	11 344	11 996	13 983	14 573	13 743	13 305
Vallásos és egyéb	4 893	957	661	335	367	324	266	267
Reklámtevékenység	279	261	343	377	356	508	423	783
Műsoridő összesen	28 397	22 935	22 693	22 845	24 583	24 671	24 575	25 360

4. Közszolgálati televízió

Éves műsoridő (óra)

Műsортípus	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Tájékoztató	5 660	6 680	6 651	6 307	7 497	7 671	7 993	9 066
Oktató	867	974	1 089	777	761	750	505	539
Kulturális	2 190	2 008	2 930	3 325	3 620	4 524	4 209	4 234
Szórakoztató	6 309	7 767	8 898	8 819	9 929	8 789	8 745	9 261
Vallásos és egyéb	1 376	1 212	1 161	1 180	1 394	1 523	1 510	1 490
Reklámtevékenység	372	474	428	561	372	320	407	764
Műsoridő összesen	16 774	19 115	21 157	20 969	23 573	23 577	23 369	25 354

5. Nagyobb példányszámú sajtótermékek
(Átlagos megjelenési példányszám, ezer darab)

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Országos napilap								
Népszabadság	261	244	244	239	224	222	221	207
Metro	–	–	226	207	219	280	320	317
Blikk	83	91	94	134	141	244	257	290
Mai Nap	84	108	109	127	125	..	–	66
Nemzeti Sport	104	104	112	113	120	114	117	116
Magyar Hírlap	59	51	53	54	50	47	47	48
Népszava	75	67	60	52	50	47	47	37
Express	59	56	52	50	41	58	58	48
Magyar Nemzet	49	48	49	46	91	88	116	102
Világgazdaság	14	13	15	14	..	16	16	14
Megyei napilap								
Kisalföld	84	84	86	84	84	82	81	82
Kelet Magyarország	47	44	51	61	59	58	58	59
Napló	57	56	56	57	62	56	56	56
Fejér Megyei Hírlap	53	53	54	55	54	52	53	53
Új Dunántúli Napló	47	53	53	48	53	50	49	49
Petőfi Népe	53	52	45	41	47	45	43	42
Somogyi hírlap	45	42	37	38	40	40	38	35
Dél Magyarország	43	41	42	37	36	37	44	36
Új Néplap	30	30	31	32	36	34	32	28
Békés Megyei Hírlap	35	34	29	26	32	31	33	36
Heves megyei hírlap	24	28	20	25	25	24	24	23
Délvilág	31	28	27	24	23	23	16	22
24 Óra	29	26	25	23	23	23	23	23
Tolnai Népújság	24	24	21	18	22	21	21	20
Déli Hírlap	34	32	32	17	18	15	12	10
Heves Megyei Nap	24	19	15	16	25	24		
Zalai Hírlap	67	66	66	66	63	62	61	61
Vas népe	61	61	61
Hajdú Bihari Napló	49	50	50	52	52	52	52	52
Nógrád Megyei Hírlap					15	13	12	11

**Nagyobb példányszámú sajtótermékek
(Az 5. táblázat folytatása)**

Megnevezés	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Hetilapok								
TVR Hét	623	618	611	574	373	497	421	363
Nők Lapja	464	501	445	433	497	342	306	296
Kiskegyed	419	441	466	370	253	331	287	304
Szabad Föld	382	345	317	296	246	226	184	168
Meglepetés	302	309	231	206	187	196	152	140
RTV Újság	169	191	173	161	135	170	131	173
Füles	173	151	139	143	127	123	93	89
HVG	122	123	128	131	130	134	132	128
Pesti est	58	65	80	97	110	110	110	110
Új ember	60	54	48	46	41	41	40	40
168 Óra	21	25	49	47	49	40	58	53
Élet és Tudomány	17	18	17	17	17	17	17	16
Havilapok								
Válogatás	305	287	237	203	191	228	199	171
Csók és Könny	171	165	145	135	87	102	87	76
Lakáskultúra	139	132	99	122	90	85	89	93
Fakanál	81	99	103	101	70	52	32	34
Kiskegyed konyhája	112	85	79	77	53	69	68	65
Az otthon	93	84	82	87	76	72	72	64
Ifjúsági magazin	79	80	75	63	57	58	59	59
Családi lap	83	77	78	78	60	52	39	39
100xSzép	47	51	63	63	63	78	74	79
Dörmögő Dömötör	48	49	52	50	46	36	32	35
Kismama	44	30	44	41	38	32	27	33
Házi praktika	–	–	189	139	138	126	75	68
Play boy	–	–	–	79	81	82	76	66
Cosmopolitan	–	77	76	76	65	63	62	58
Ügyes	–	–	–	165	113	108	190	165
Popcorn	50	52	82	..	64	88	79	81
Kópé	–	–	–	74	74	82	110	72
Autó2 magazin	48	58	66	71	67	72	76	92
CKM	–	–	–	–	43	63	59	51
Burda	12	35	35	33	32	28

MOZI, FILMGYÁRTÁS

A mozilátogatások számának alakulását speciális körülmények befolyásolták. Míg az 1970-es, 1980-as évek látogatószámának csökkenésében jelentős szerepet játszott a televízió elterjedése, az 1990-es években a társadalmi-gazdasági átalakulás, valamint az évtized közepén megindult mozi megújulás volt a meghatározó. Itt is lezajlott a privatizáció, amely következtében a moziüzemeltetés is több szektorúvá vált. Az üzemeltetők között megtalálhatók Kft.-k, művelődési házak, egyéni vállalkozók, betéti társaságok és alapítványok is. Az intézményes változást az úgynevezett multiplex mozik hozták az 1990-es évek közepétől.

Az üzemeltetők célja a gazdaságos működtetés, így a 16 mm-es korszerűtlen mozikat fokozatosan megszüntették. A korábban, még az 1980-as évek végén elterjedt úgynevezett videomozik szerepe csökkent, a videokölcsönzésre alakult vállalkozások vették át feladatukat.

A házon kívüli kulturálódási lehetőségek igénybevétele az 1990-es években jelentős mértékben visszaesett, a mozik 2003-ban 23 millióval kevesebb látogatást regisztráltak, mint 1990-ben. A filmet nézők száma összességében jóval magasabb számot ér el a televízió különböző csatornáin keresztül, amelyek széles választékát – bár nem az újonnan megjelenőket – nyújtják a mozifilmeknek.

A mozik főbb adatai

Év	Mozitermek száma	Előadások	Látogatások	100 lakosra jutó látogatás
		ezerben		
1996	558	189	13 291	130
1998	628	242	14 578	144
2000	564	372	14 294	143
2002	605	448	15 278	150
2003	580	442	13 654	135
2003 az 1996. év %-ában	103,9	233,9	102,7	103,8

A mozik száma – keskenyfilmes, videomozik megszüntetése – az elmúlt évtizedben jelentősen csökkent, nem kerültek el a bezárást a 35 mm-es filmet játszó mozik sem. Az utóbbi években a multiplex mozik elterjedésével főként Budapesten emelkedett a mozitermek száma, 1996-ban 74 mozi működött a fővárosban, 2003-ra ez a szám majdnem a duplájára emelkedett. A városokban lévő közel 500 mozi közül 1996-ban már csak 260-at üzemeltettek, számuk – a multiplex moziknak köszönhetően – egyötöddel nőtt 2003-ra. A legnagyobb veszteség a községeket érintette, 1996-ban közel 1200-zal kevesebb mozi működött, mint 1990-ben és 2003-ban számuk mindössze 125 volt.

A mozik üzemeltetésének sokszektorúvá válásával az Rt-ké és Kft.-éké a vezető szerep, még 1996-ban meglehetősen kevés mozitermet üzemeltettek, 2003-ban már 45% működött a kezelésükben. Az egyéni vállalkozók, Bt.-k is bekapcsolódtak a mozik működtetésébe. 1996-ban alig több mint 100 mozit működtettek, majd számuk 2000-ig emelkedett, 2003-ban üzemeltetésükben 111 mozit tartottak nyilván, feltehetően gazdasági okok miatt mondtak le több terem működtetéséről. A mozik közel 30%-ának jelenleg művelődési ház, költségvetési, önkormányzati intézmény az üzemeltetője. Az alapítványok, illetve nonprofit szervezetek is fokozatosan bekapcsolódtak az üzemeltetésbe, minden 13. moziterem tartozik ide.

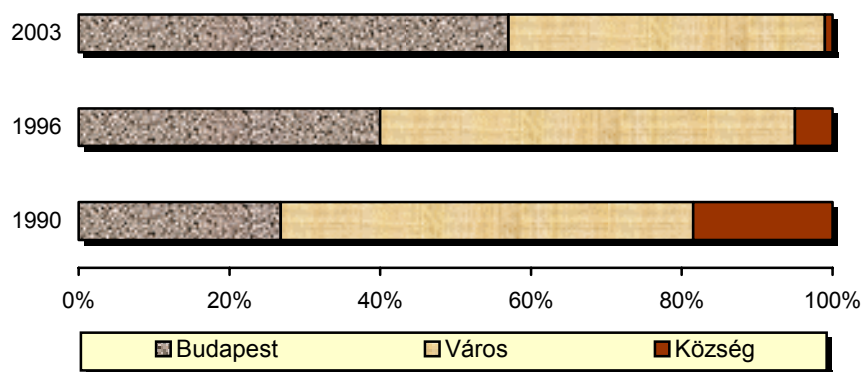
A mozik megszűnésének eredményeképpen csökkent a férőhelyek száma és ebből adódóan a lehetséges mozilátogatások száma is. Jelenleg kevesebb mint harmadannyian válhatnak egy időben mozijegyet, mint 1990-ben. A változás nagy része (58%-a) a 35 mm-es, nagy befogadó képességű mozik és főként a községi mozik megszüntetéséből adódott, ez utóbbi eredményezte, hogy minden 100 férőhelyből 74 szűnt meg. 2003-ban közel 125 volt a mozitermek befogadóképessége, ez 6200-zal kevesebb, mint a megelőző évben, viszont 1996-hoz képest 9%-kal nőtt a termék befogadóképessége.

Az intézmények számának változását követi az előadások és a látogatások száma is. A mozielőadások csökkenése leginkább a községeket érintette. Az 1990. évi 130 ezer feletti előadásszám az évtized végére mindössze 11 ezerre zsugorodott, 2003-ban már csak közel 4800 előadást tartottak községben. A látogatások még erőteljesebben csökkentek, 1990-ben

még közel 7 millió volt a nézők száma, 1996-ban meghaladta a 660 ezret, 2003-ban tovább csökkent, mindössze 144 ezer látogatót regisztráltak.

Budapesten a multiplex mozik megjelenésével 1997 óta folyamatosan nőtt az előadások száma, 2003-ban közel háromszor annyi előadást tartottak, mint 1996-ban és ugyanilyen arányú a növekedés 1990. évhez képest is. A nagyarányú előadásszám növekedés hozzájárult a mozilátogatók számának jelentős növekedéséhez. Ennek eredményeként a fővárosban a mozilátogatók száma 2,6 millióval haladta meg az 1996. évet és mindössze 2 millióval maradt el az 1990. évitől. Az utóbbi években a városokban is jelentősen megnőtt a mozielőadások száma, 2003. évben több mint kétszerannyi filmvetítést tartottak mint 1996-ban. A látogatások száma ennek ellenére 1,7 millióval csökkent a vizsgált időszak elejéhez képest.

Mozilátogatók számának megoszlása településtípusonként, %

Az elmúlt időszakban – 1996 és 2003 évek kivételével – 14,5-16,5 millió között ingadozott a látogatások száma. 1996-ban 13,3 millió, 2003-ban 13,7 millió nézőt regisztráltak, jelenleg a fővárosra jut a látogatások közel 60%-a, míg 1996-ban ez az arány 40% körüli volt. A vidéki városok részesedése több mint tíz százalékponttal csökkent. A községi mozik 1996-ban még 5%-

kal részesedtek az összes látogatásból, jelenleg ez az arány alig haladja meg az egy százalékot.

A mozilátogatások közel 90%-át a Kft. és Rt. üzemeltetésében lévő mozik adták, míg a fennmaradó alig több mint 10% jutott az egyéb üzemeltetőkre. Ebből kb. azonos arányban (4-4%) részesedtek a művelődési házak, költségvetési, önkormányzati intézmények és az alapítvány, nonprofit szervezet kezelésében lévő mozitermek látogatói, és a fennmaradó 3% jutott a Betéti Társaságokra és egyéni vállalkozókra.

A moziba járók viszonylag szűk rétege főként a 20–29 éves fiatalok köréből kerül ki. A férfiak általában kevésbé maradtak el a mozitól, mint a nők, az idősebbek korábbi ritkább mozilátogatásai viszont fokozatosan megszűntek. Az 1999. évi időmérleg adatait figyelembevéve a fővárosban minden 20., megyeszékhelyen minden 50., egyéb városban minden 100. lakos vett részt mozielőadáson. A községekben a mozilátogatók aránya a férfiak körében 0,7%, a nőknél mindössze 0,2%.

Nagyobb nézőszámra csak az újonnan bemutatott filmek számíthatnak, így az utánjátszások száma radikálisan csökkent. 1990-ben a látogatók közel 30%-a nem az adott évben bemutatott új filmet nézett meg, 1995-ben ezek részesedése 14%, az évtized végére 10% alá került, jelenleg is mindössze 9%.

Bemutatott filmek száma

Megnevezés	1996	1998	2000	2003
Bemutatott új filmek száma				
Összesen	157	165	199	212
Ebből:				
magyar	19	13	22	21
amerikai	105	113	125	109
angol	11	9	14	18
francia	12	13	14	30
német	2	1	7	5

Az utóbbi években hetente átlagosan 4 új filmet mutattak be, az 1990-es évek elején ezek száma 5 körül volt. A bemutatott filmek között legnagyobb arányban az amerikai filmek szerepelnek, 1990-ben a fele, 2000-ben kétharmada tartozott ide, 2003-ban a magyar és francia bemutatott filmek növekedésének következtében az amerikai filmek aránya csökkent, minden második új film tartozott ide. A korábban nagy népszerűségnek örvendő olasz filmek is veszítettek népszerűségükből, újabban a 2000. évet követően emelkedett a német filmalkotások bemutatása, míg az elmúlt évtized második felében ezek száma meglehetősen alacsony volt.

Jelentősen szűkült azon országok száma, amelyeknek filmalkotásait bemutatták hazánkban, 2003. évben a hazai gyártás mellett mindössze 6 országból származott a bemutatott filmek négyötöde, 1990-ben még kétszer ennyi országból hoztunk be filmet ilyen arányban.

A nézők többsége – a bemutatott alkotások nagy számából következően – amerikai filmre váltott jegyet, arányuk az évtized végén már a 90%-ot is meghaladta az újonnan bemutatott filmek látogatóin belül, 2003-ban ez az arány kicsit csökkent, alig több mint 80%.

A bemutatott magyar filmek száma hullámzó volt az elmúlt időszakban, 1996-ban 19, 2003. évben 21 új film került a mozikba. Az utóbbi években 20 körüli volt az új magyar filmek száma. Ennek ellenére mind az előadások, mind a látogatók száma meglehetősen változó volt: 2001. évben amikor a legtöbb magyar film került bemutatásra, a vetítések száma több mint 9 ezerrel nőtt, a látogatásoké 260 ezerrel volt kevesebb, mint az előző évben.

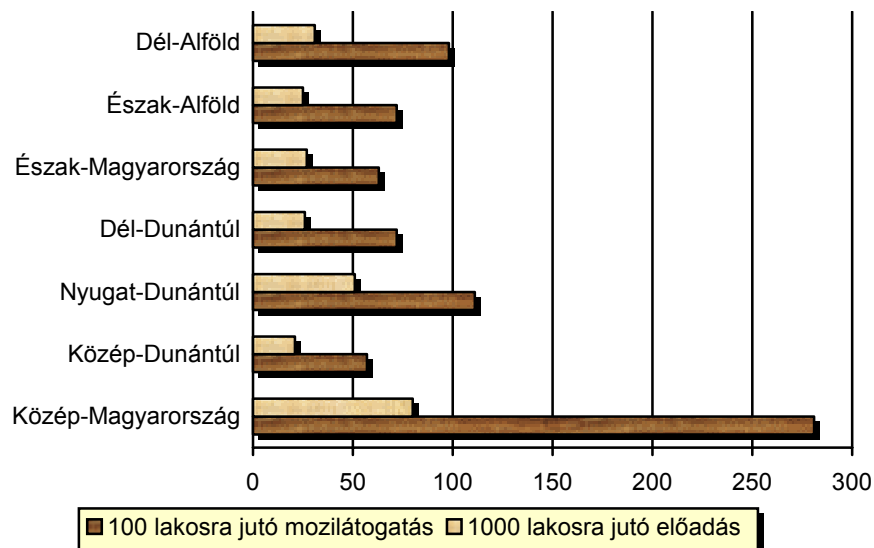
A magyar filmek vetítése a vizsgált időszakban 2000-ben volt a legalacsonyabb, csak minden 25. előadás tartozott ide. Ennek ellenére 1997-ben, 2000-ben és 2002-ben érték el a legmagasabb látogatószámot a magyar filmek, átlagosan minden 11. látogató vett jegyet hazai film bemutatójára, 2003. évben már csak minden 20. néző vett részt magyar filmelőadáson.

A filmgyárak – hasonlóan más gazdasági vállalkozásokhoz – az elmúlt időszakban több részre váltak, új közösségek, szervezetek és magán-személyek is foglalkoznak **filmgyártással**. A statisztikai számbavételük az évtized közepéig még tudta követni az itt folyó tevékenységet, ám 1996-tól már csak részleges és hiányos az adatszolgáltatás.

A filmgyártók egyaránt készítettek filmeket moziforgalmazásra és televízióban történő sugárzásra is. A moziforgalmazásra szánt filmek között a híradófilmek száma volt jelentős (50 körüli), de vetítésének megszüntetése után csökkent az e célra gyártott filmek száma. A moziforgalmazásra készített filmek között kiemelkedő a jelentősége az egész estés játék- és dokumentumfilmeknek, az 1990-es évek elején számuk még meghaladta a 20-at, később ezek száma is csökkent. 2003-ban az e kategóriába tartozó gyártott filmek száma 19 volt. Az egyéb, speciális forgalmazásra szánt filmek a különböző témákat feldolgozó oktatófilmek gyártása is erősen leszűkült, hasonlóan az iskolai oktatófilmekéhez.

A televízióban történő sugárzásra készített filmek száma is egyre kevesebb lett, fokozatosan lekerültek a képernyőkről a tv-játékok, tv-filmek. Míg korábban a televízió fontos megrendelője volt a filmgyáraknak, e feladatot vagy saját maga, vagy erre szerveződött vállalkozások vették át, és nem utolsósorban a könnyen beszerezhető külföldi sorozatokat preferálják a korábbi hazai alkotások helyett. Ezen a téren két évben történt elmozdulás, emelkedett a televíziós sugárzásra szánt filmek száma. 2001-ben és 2002-ben – az adatot szolgáltató 14 filmgyártási tevékenységet folytató intézmény adatai alapján – 277, illetve 351 volt az e célra gyártott filmek száma, 2003-ban számuk azonban jelentősen lecsökkent (42).

**100 lakosra jutó mozilátogatás
és 1000 lakosra jutó előadás régióként, 2003**

A mozielőadásokat, látogatásokat régióként vizsgálva elmondható, hogy a közép-magyarországi térség csakúgy mint 1996-ban, 2003-ban is őrzi vezető helyét. Itt tartják a mozielőadások 50%-át, pedig az intézmények befogadóképessége ebben a térségben az összesnek „csak” a 25%-át éri el. A 100 lakosra jutó mozilátogatás több mint kétszerese az országos átlagnak és közel ötszöröse a legrosszabb helyzetben lévő közép-dunántúli területre jellemző értéknek. Az ezer lakosra jutó előadásszám is messze megelőzi a többi térséget, hiszen a második legkedvezőbb helyen álló nyugat-dunántúlinak is több mint másfélszerese.

Nyugat-Dunántúl az előadások számát tekintve a 2. helyen áll a régiók között. A vizsgált időszakban itt tapasztalható a közép-magyarországi térség után a legnagyobb arányú növekedés az előadások számában, és a legkisebb arányú csökkenés a látogatások tekintetében. 2003-ban a régióban tartott előadások száma két és félszeresére nőtt 1996. évhez képest. A nézőszám nem egészen 15%-kal csökkent az elmúlt években, a 100 lakosra jutó látogatások száma az országos átlagnak alig több mint 80%-a, de még így is megtartotta

1996-ban elfoglalt második helyét.

A Közép- és Dél-Dunántúli térség minden tekintetben az elmaradottabb régiókhoz tartozik. A vizsgált mutatószámok alapján Közép-Dunántúlon növekedett a legkevésbé az előadások száma 1996-hoz képest, mindössze 35%-kal. Ezzel az utolsó helyet foglalja el a régiók sorában., csakúgy mint a mozilátogatások tekintetében. 2003-ra a 100 lakosra jutó nézőszám majdnem a felére esett vissza 1996. évhez képest. Dél-Dunántúlon az előadások száma ugyan a duplájára növekedett ezen időszak alatt, de a nézők számát és a 100 lakosra jutó látogatószámot figyelembe véve ez a terület is az utolsók között található.

2003-ban az Észak-magyarországi régió őrzi az 1996-os 5. helyét a mozielőadások számában. Előrelépés a látogatások számában tapasztalható, és a 100 lakosra jutó mozilátogatásoknál, az utolsó pozícióból az 5. helyre kerültek. Így e mutatók alapján maga mögé utasította a Közép-Dunántúli régiót.

A két alföldi régió a középmezőnyben foglal helyet minden mutatószámot vizsgálva. A mozielőadások száma csakúgy mint a többi régióban itt is növekedett, a nézők száma és a 100 lakosra jutó látogatók száma közepes mértékben (17–23%-kal) csökkent.

1. A mozik összefoglaló adatai

Év	Mozitermek száma	Befogadó-képesség	Előadások	Látogatások	1000 lakosra jutó látogatások
1996	558	114 320	189	13 291	1 304
1997	594	118 048	235	16 572	1 632
1998	628	121 123	242	14 578	1 438
1999	604	117 332	296	14 421	1 432
2000	564	109 234	372	14 294	1 426
2001	622	134 003	426	15 704	1 543
2002	605	131 046	448	15 278	1 504
2003	580	124 860	442	13 654	1 348

2. A mozitermek száma

Év	Budapest	Városok	Községek	Összesen
	mozik			
Száma				
1996	74	262	222	558
1997	79	274	241	594
1998	87	303	238	628
1999	99	295	210	604
2000	125	296	143	564
2001	124	326	172	622
2002	133	326	146	605
2003	134	321	125	580
Befogadóképessége				
1996	16 809	62 647	34 864	114 320
1997	16 827	65 177	36 044	118 048
1998	17 335	69 588	34 200	121 123
1999	19 509	68 012	29 811	117 332
2000	22 651	65 683	20 900	109 234
2001	22 702	79 621	31 680	134 003
2002	24 551	77 923	28 572	131 046
2003	24 487	76 049	24 324	124 860

3. Mozielőadások és látogatók

Év	Budapest	Városok	Községek	Összesen
Előadások száma				
1996	71 492	101 431	15 864	188 787
1997	114 297	103 763	17 226	235 286
1998	119 825	107 132	15 534	242 491
1999	140 914	144 195	10 706	295 815
2000	192 829	172 371	6 834	372 034
2001	209 713	210 144	6 509	426 366
2002	226 580	215 354	5 760	447 694
2003	222 248	214 893	4 775	441 916
Látogatások száma, ezer				
1996	5 271	7 356	664	13 291
1997	7 540	8 209	823	16 572
1998	7 428	6 571	579	14 578
1999	7 908	6 199	314	14 421
2000	9 123	4 980	191	14 294
2001	8 459	7 037	208	15 704
2002	8 382	6 685	211	15 278
2003	7 821	5 689	144	13 654

4. Előadások és látogatók száma országonkénti bontásban

Év	Magyar	Külföldi	Összesen	A magyar filmek aránya az összesenből, %
	filmek			
Előadások száma				
1996	12 788	175 999	188 787	6,8
1997	15 815	219 471	235 286	6,7
1998	12 777	229 714	242 491	5,3
1999	15 088	280 727	295 815	5,1
2000	18 631	353 403	372 034	5,0
2001	27 720	398 646	426 366	6,5
2002	34 574	413 120	447 694	7,7
2003	22 453	419 463	441 916	5,1
Látogatások száma, ezer				
1996	792	12 499	13 291	6,0
1997	1 452	15 120	16 572	8,8
1998	812	13 766	14 578	5,6
1999	675	13 746	14 421	4,7
2000	1 249	13 045	14 294	8,7
2001	985	14 719	15 704	6,3
2002	1 305	13 973	15 278	8,5
2003	673	12 981	13 654	4,9

5. Bemutatott új játékfilmek a filmeket gyártó országok szerint

Ország	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Összes bemutatott film	157	172	165	176	199	164	182	212
Ebből								
Ausztrália	–	1	1	–	1	–	–	1
Franciaország	12	10	13	13	14	21	20	30
Lengyelország	–	–	–	–	1	1	–	–
Magyarország	19	16	13	16	22	23	19	21
Nagy-Britannia	11	8	9	9	14	5	2	18
Németország	2	–	1	–	7	5	5	5
Olaszország	–	2	3	3	1	1	–	4
Oroszország	–	1	1	–	2	1	–	1
Amerikai Egyesült Á.	105	118	113	119	125	93	108	109
Kanada	3	3	–	1	2	–	1	1
Japán	–	–	1	–	1	1	–	3
Spanyolország	1	2	2	2	3	4	3	4

6. Mozik főbb adatai régióként

Régiók	1996	1998	2000	2003	2003 az 1996. évi %-ában
Mozielőadások száma, ezer					
Közép-Magyarország	76	125	196	226	297,4
Közép-Dunántúl	17	17	25	23	135,3
Nyugat-Dunántúl	20	24	42	51	255,0
Dél-Dunántúl	13	13	23	26	200,0
Észak-Magyarország	18	18	21	35	194,4
Észak-Alföld	20	22	33	39	195,0
Dél-Alföld	25	23	32	42	168,0
Összesen	189	242	372	442	233,9
Mozilátogatások száma, ezerben					
Közép-Magyarország	5 597	7 769	8 279	7 933	141,7
Közép-Dunántúl	1 099	913	897	636	57,9
Nyugat-Dunántúl	1 314	1 249	1 207	1 119	85,2
Dél-Dunántúl	1 115	975	772	710	63,7
Észak-Magyarország	1 088	994	773	810	74,4
Észak-Alföld	1 342	1 171	1 060	1 110	82,7
Dél-Alföld	1 736	1 507	1 306	1 336	77,0
Összesen	13 291	14 578	14 294	13 654	102,7
Száz lakosra jutó mozilátogatás					
Közép-Magyarország	194	271	292	281	144,8
Közép-Dunántúl	99	82	81	57	57,6
Nyugat-Dunántúl	132	126	123	111	84,1
Dél-Dunántúl	112	99	79	72	64,3
Észak-Magyarország	84	78	61	63	75,0
Észak-Alföld	87	76	70	72	82,7
Dél-Alföld	127	111	98	98	77,2
Összesen	130	144	143	135	103,8

7. A mozik főbb adatai jelentősebb üzemeltetők szerint

Megnevezés	1996	1998	2000	2002	2003
Mozitermek száma összesen	558	628	564	605	580
Ebből működtető szerint					
Művelődési ház, költségvetési, önkormányzati intézmény	145	154	198	168	161
Kft	1	141	238	268	263
Bt, egyéni vállalkozó	103	135	120	129	111
Alapítvány, nonprofit szervezet	8	10	8	40	45
Mozilátogatások száma, ezer	13 291	14 578	14 294	15 278	13 654
Ebből működtető szerint					
Művelődési ház, költségvetési, önkormányzati intézmény	1 330	1 234	..	885	619
Kft	7 437	8 306	..	13 294	12 103
Bt, egyéni vállalkozó	1 406	1 389	..	545	382
Alapítvány, nonprofit szervezet	27	130	..	554	550

8. A mozik pénzügyi adatai

Év	Mozik jegybevétele, millió Ft	Egy előadásra jutó jegybevétel	Egy látogatóra jutó jegybevétel
1996	2 885	15 282	217
1997	4 729	20 099	285
1998	5 302	21 865	364
1999	6 553	22 152	454
2000	7 687	20 662	538
2001	9 988	23 426	636
2002	10 986	24 626	722
2003	10 240	23 173	750

SZÍNHÁZAK

Az ezredfordulóra a lakosság kulturális, szórakoztató tevékenységre fordítható idejének négyötödét a televíziónézés, videózás, egytizedét az olvasás (újság, folyóirat, könyv) tette ki, és csak a fennmaradó egytized rész jutott egyéb tevékenységekre, rendezvény (színház, mozi, hangverseny stb.) látogatásokra. A házon kívüli kulturálódási lehetőségek igénybevétele – közöttük a színházaké is – az 1990-es években visszaesett, itt közel 800 ezerrel kevesebb látogatást regisztráltak 2003-ban, mint 1990-ben.

A vizsgált időszakban a színházlátogatások száma négymillió körül látszik stabilizálódni, évről évre kismértékű emelkedés, illetve csökkenés jellemezte. A közönség megtartását segítette mind a fővárosi, mind a vidéki színházaknál az újabb játszási helyek megnyitása és ezáltal az előadásszám növelése is. Az 1996. évhez viszonyított látogatószám-növekedés (8%) nagyrésze a budapesti színházak nézőszámának egyhatoddal való emelkedéséből adódott. 2003-ban a városokban közel ezerrel több színházelőadást tartottak, mint 1996-ban, a résztvevők száma viszont kismértékben ugyan (3%), de visszaesett. A községekben megtartott előadások száma közel 70%-kal emelkedett, látogatóinak száma 12 ezerrel több, mint 1996-ban. Bár a községekben a nézőszám alakulása erősen hullámzó, 1998-ban volt a legalacsonyabb (34 000), 2002-ben az 1990. évit is meghaladó (72 000) és 2003-ban 20%-kal elmaradt az előző évitől.

A színházlátogatás napjainkban is a lakosság viszonylag szűk rétegére jellemző. Az erre vonatkozó felmérések szerint a 15 éves és idősebb népesség alig több mint egytizede (12%-a) vett részt az elmúlt 12 hónapban színházi előadáson. Ez azt jelenti, hogy mintegy 900 ezerre tehető azoknak a száma, akik a színházak előadásain nézőként megjelennek, átlagosan évente 4-szer.

A színház- és operalátogatások gyakoriságát a jegyek ára is befolyásolja, hiszen az – az állami támogatás ellenére is – jelentős terhet jelent még a közepes jövedelmű családoknak is. 2003-ban átlagosan közel négyszer annyit fizetett egy-egy színházlátogató a jegyért, mint 1996-ban.

A színházak, a színházi előadások a községekben és a városokban élők többségének számára lakóhelye környezetében nem érhető el, így a

színházbajárás a nézők egy része számára a jegy árán kívül egyéb járulékos (közlekedés stb.) költségekkel is jár.

A költségvetés 2003-ban kulturális kiadásainak negyedét fordította a színházak és zenei intézmények működésének támogatására, ez több mint 41 milliárd forint. Ez az összeg folyó áron számítva több mint háromszorosa az 1996. évinek. Ennek ellenére az évről évre növekvő összeg sem tudja teljesen megoldani a színházak anyagi gondjait.

Az elmúlt 10 évben a színházi intézményrendszer átalakult, fejlődött, néhány új színházi intézmény jött létre: nemzetiségi (német, horvát, szerb nyelven játszó) színházak, opera- és tánctagozatok, bábszínházak, szabadtéri színpadok. A kőszínházak száma gyarapodott, és a meglévőknél folytatódott az épületek rekonstrukciója. Új szint jelentett az „alternatív” színházak megjelenése, ami az újításra való törekvést tükrözi a szellemi, művészeti életben. A kőszínházak és társulataik is bővítették játszási lehetőségeiket: a kamaraszínházakon kívül stúdió-színpadok, szalonok, háziszínpadok kialakításával. Összességében a színházak száma 7-tel több, mint 1996-ban, a játszási helyek száma több, mint 17%-kal emelkedett.

A színházak főbb adatai

Év	Színházak száma	Előadások	Látogatások	1000 lakosra jutó látogatások
		száma, ezer		
1996	47	11,6	3 892	382
1998	48	12,3	4 116	407
2000	52	12,7	3 938	393
2002	54	13,2	4 152	409
2003	54	13,5	4 198	414
2003 az 1996. évi %-ában	114,9	115,8	107,9	108,4

A színházlátogatók körében végzett szociológiai vizsgálatokból¹ az derül ki, hogy a 30 éven aluli fiatalok jelentik a legaktívabb fogyasztókat, a nézők

¹Szabó István: A színházak közönsége Budapesten 1999-ben, Kultúra és Közösség. 2000. 1.szám

között közel minden második e korcsoportba tartozik. A lakossági vizsgálatok eredménye az 1980-as években is hasonló volt, a színházak nézőterein elsősorban a városi, 30 évnél fiatalabb, főként szellemi foglalkozásúak foglaltak helyet. Összességében megállapítható, hogy a nézők összetétele nem sokat változott, ma is csak a kifejezetten kulturális érdeklődésű csoport jelöli meg rendszeres szabadidős tevékenységként a színházlátogatást.

A színházbajáró közönség igénye korábban is a könnyebb műfajú, szórakoztató darabok iránt volt nagyobb. 1996-ban a megkérdezettek 41%-a vígjátékot, 14%-a zenés vígjátékot, 16%-a operettet szeretett nézni. A közönség érdeklődését vizsgálva kiderült, hogy a látogatók túlnyomó része (a fiatalok és a diplomások is) a könnyű műfajokat preferálja: elsősorban szórakozásnak tekintik a színházat, a művészeti élmény csak ezután következik.

A vizsgálatok alapján elmondható, hogy kialakult (vagy inkább megmaradt) egy viszonylag stabil közönség, amelynek igénye a színházba járás, és meg is tudja fizetni az ezzel járó költségeket. A színházlátogatások csökkenésének egyéb objektív okai is vannak: kevés a színház, a lehetőségek néhány városra koncentrálódnak. A szabadon eltölthető idő jelentős részét a televízió nézés köti le.

8 év alatt a színházak száma 7-tel, befogadóképességük 1000-rel nőtt. A színházak játszási helyeinek száma ennél jobban változott a korábban jelzett játszási lehetőségek szélesítésének eredményeképpen.

A színházi előadások száma – a játszási helyek növekedésének köszönhetően – közel 2000-rel nőtt 1996. évhez képest. Évente átlagosan 12 000 körüli volt a megtartott előadások száma, de az utolsó két évben meghaladta a 13 ezret is.

A színházak látogatottsága lassan, de folyamatosan csökkent a 90-es évek elején. Annak ellenére, hogy a színházlátogatás sosem tartozott a nagy tömegeket vonzó szórakozási formákhoz, korábban a látogatások száma magasabb volt a jelenleginél. 1990-ben került a látogatások száma 5 millió alá, 1996-ban már nem érte el a 4 milliót sem. Az 1990-es évek utolsó harmadában ezen a szinten állandósult, míg 2000-ben és 2001-ben ismét

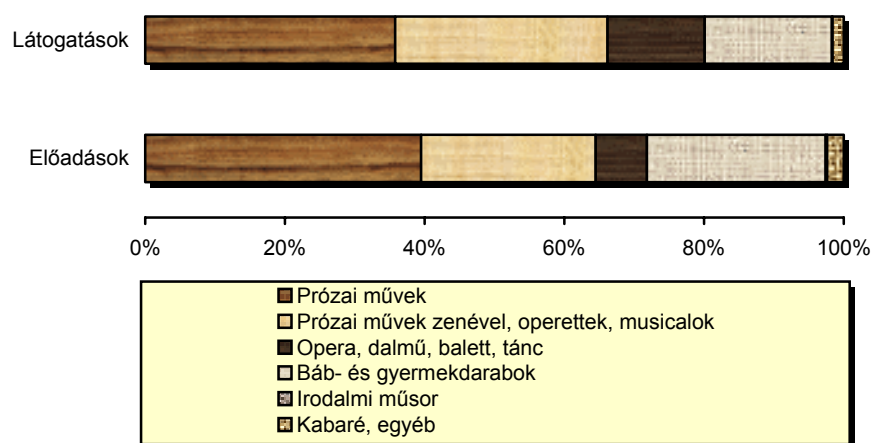
négymillió alá került számuk, az ezt követő két évben újra 4 millió feletti nézőt regisztrálhattak a színházak.

2003-ban a színházelőadások közel 50%-át Budapesten tartották, a nézők több mint 55%-a itt vett részt az előadásokon. A többi város színházelőadásból való részesedése 50%, míg a látogatóknak 43%-a jutott e településtípusra. 1996-ban 40%-kal volt alacsonyabb a községekben megtartott előadások száma, mint 2003-ban. Jelenleg átlagosan minden 100 előadásból kettőt tartottak itt, és a látogatók közül is csak minden 100. vett részt „falusi” színházelőadáson.

A településtípusonkénti előadás- és látogatószám eltérően változott az 1996. évihez képest: az előadások száma minden településtípusban nőtt, a nézőszám Budapesten és a községekben nőtt, a városokban pedig visszaesett. Budapesten 17%-kal, a községekben 60%-kal többen váltottak jegyet 2003-ban az előadásokra, mint 1996-ban. A vidéki városok mindössze 3%-os látogatószám csökkenést regisztráltak 1996. évhez képest.

A színházak korábban gyakran tartottak saját épületeiken kívül is előadásokat: más színházakban, illetve erre alkalmas épületekben, művelődési központokban stb. Elsősorban olyan településekre (községekre) volt ez jellemző, amelyek állandó színházzal nem rendelkeztek.

Színházi előadások és látogatások megoszlása műfaj szerint, 2001

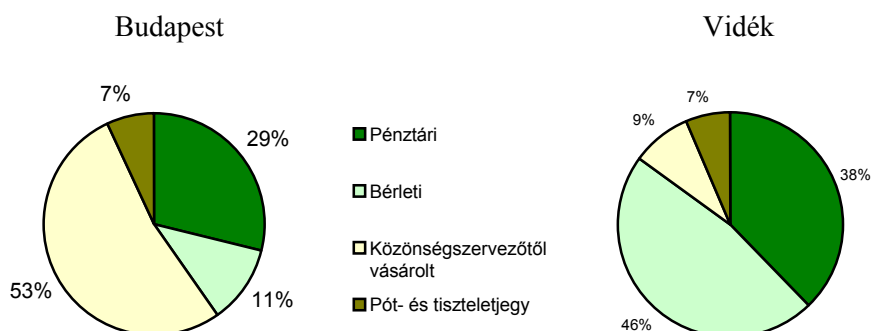
2001-ben a színházi előadások kétötödében prózai művek szerepeltek a műsoron, a zenés művek adták az előadások egynegyedét. A báb- és gyermekdarabok előadásai szintén 25%-kal részesedtek az összes előadásból. Ez utóbbi magas arány azzal magyarázható, hogy számos báb-játéktársulat indult az elmúlt 10 évben, melyek viszonylag egyszerűbb technikai feltételekkel, tájelőadások keretében is megtarthatták fellépéseiket. Az előadások 7%-ában került sor opera, balett, illetve táncjátékok bemutatására.

A színházi látogatások műfaj szerinti megoszlásánál a prózai művek aránya 2001-ben 36% volt, kissé elmaradt ezek előadásszámbeli részesedésétől. Ugyanakkor a zenés darabok – a közönség nagyobb érdeklődésével magyarázhatóan – a nézőszámból magasabb arányban részesedtek, mint az előadásokból (30%, illetve 25%). Az opera, balett és táncjátékok látogatóinak aránya jóval meghaladja az előadások arányát a nagy befogadóképességű Operaháznak és Erkel Színháznak köszönhetően.

A rendszeres színházlátogatók jellemzően bérletet vásárolnak az előadásokra: 2003-ban összességében több mint 310 ezer bérletet adtak el. Ezek

egynegyede jutott néhány fővárosi színházra (az Operaházzal és az Erkel Színházzal együtt), háromnegyede a vidéki színházakra.

Színházlátogatások aránya jegyfajták szerint, 2003

A fővárosban az eladott bérletek számának csökkenése következtében a bérletes előadások aránya néhány százalékponttal alacsonyabb a korábnál. Ennek egyik oka lehet, hogy a nagy múltú- és befogadóképességű színházak közül a Madách, a Katona József és a Nemzeti Színház egyáltalán nem adott ki bérletet. Ezek közül a „rég” Nemzeti Színházban 1996-ban a látogatók 60%-a bérletes előadáson vett részt. Ezzel ellentétes trend tapasztalható például a József Attila Színházban, ahol 1996-ban az összes előadás 18%-a volt bérletes, ez az arány 2003-ban meghaladta a 30%-ot. A vizsgált időszakban a bérletes operaelőadások aránya nem változott számottevően, 1996-ban az összes előadás 60%-a tartozott ide, míg 2003-ban ez az arány 64% volt.

A vidéki színházak majdnem mindegyikében van lehetőség bérletvásárlásra. Itt az előadásoknak átlagosan közel fele előre eladott bérletes volt, tíz évvel ezelőtt ez az arány alig haladta meg a kétötödöt.

A színházlátogatók 26%-a bérlettel látogatta az előadásokat, egyharmada közönségszervezőtől, a többiek pénztárnál vásárolt vagy tiszteletjeggyel vettek részt az előadásokon. A közönségszervezői hálózat a budapesti színházaknál jellemzőbb, itt a látogatók több mint fele vásárolta jegyét ezen

keresztül; a bérlettel látogatók aránya mindössze 11% volt. A vidéki színházak a bérletezések népszerűsítésével biztosítják a megfelelő nézőszámot – a bérlettel látogatók aránya 47% –, közönségszervezőtől csak minden 8. néző vásárol színházjegyet.

A színházi évadok szüneteiben rendszeresen megrendezik a szabadtéri játékokat. A műsoron lévő darabok jelentős része színházi előadás, de műsorra kerülnek egyéb komoly- vagy könnyűzenei programok is. A szabadtéri rendezvények játszási helyeinek száma évente változó: átlagosan 16–20 körüli. Az itt műsoron szereplő színházi előadások száma is évről évre változik, ennek megfelelően a nézőszám is változó, általában 100 ezernél többen vesznek részt szabadtéri színházi előadásokon. 2003-ban – a korábbiaknál jóval magasabb – 25 játszási helyen 289 előadást tartottak 175 ezer néző előtt. 1996-ban 21 játszási helyen, több mint 130 előadáson közel 105 ezren vettek részt. Legmagasabb a látogatások száma a nagy befogadóképességű Szegedi Szabadtéri Játékokon és a Margitszigeti Szabadtéri Színháznál.

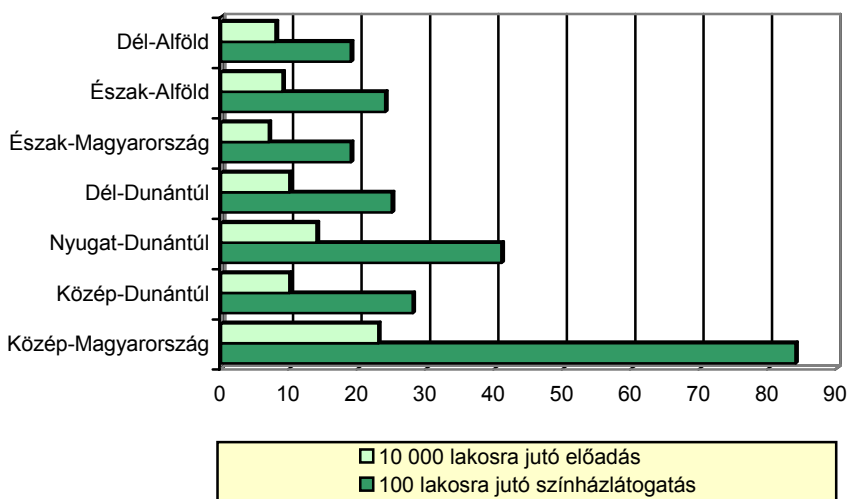
Néhány szabadtéri színházi rendezvény 2003. évi adata

Megnevezés	Előadások	Látogatások száma, ezer fő
Szegedi Szabadtéri Játékok	15	49
Szabadtér Színház, Margitsziget	14	31
Szabadtér Színház, Budai Parkszinpad	12	13
Gyulai Várszínház	28	13
Bakáts téri Szabadtéri Színpad	14	11
Kisvárdai Várszínház	42	10
Esztergomi Várszínház	30	6
Kőszegi Várszínház	18	6
Fertőrákosi Barlangszínház	9	6

Az utóbbi évtizedben gyakran szerepeltek a magyar színháztársulatok külföldön és gyakori volt külföldi társulatok fogadása is. A külföldiek

vendégszereplései különösen az évtized első éveiben voltak jelentősek: a legtöbb előadást 1993-ban (198) tartották, az ezeken részt vevők száma meghaladta a 48 ezret. A vizsgált időszakban 1997-ben regisztráltak a legalacsonyabb látogatószámot (16 000). Meg kell jegyezni, hogy a nézők számát jelentősen befolyásolja a fogadósínház befogadóképessége is. 2003-ban a külföldi társulatok 121 előadást tartottak, 60%-át vidéki színházakban, az összes látogatók 48%-a ezeken az előadásokon vett részt.

**100 lakosra jutó színházlátogatás
és 10 000 lakosra jutó előadás régióinként, 2003**

A magyar társulatok évente átlagosan kétszer-háromszor annyi előadást tartottak a határokon kívül, mint a külföldiek hazánkban. A színházi produkciókkal meglátogatott országok köre évente változik. A nézők száma 1998-ban volt a legtöbb: 238 ezer, 2003-ban közel 160 ezren vettek részt ezeken az előadásokon. Természetesen itt is meghatározó a befogadó színházak férőhelyeinek száma. A társulatok közül korábban a budapestiek, 2003-ban a vidéki színházak voltak aktívabbak e téren, ebben az évben az

előadások 70%-át ők tartották, és a látogatók 40%-a ezekre az előadásokra jutott.

A régiókat vizsgálva elmondható, hogy az utóbbi 8 évben végig őrzi vezető helyét a közép-magyarországi térség. Ezen a területen tartják a színházi előadások közel 50%-át, ami érthető, hiszen a színházak fele Budapesten található, így természetes, hogy itt feltűnően magas az előadások száma. A 10 000 lakosra jutó előadásszám több mint háromszorosa az észak-magyarországi régiónak. 2003-ban Közép-Magyarországon tartott előadások száma összességében 700-zal, a nézőszám több mint 300 ezer fővel volt több, mint 1996-ban.

Nyugat-Dunántúl az előadások tekintetében a harmadik, a látogatások számát figyelembevéve a 2. helyen áll. A régióban tartott előadások száma több mint 300-zal emelkedett az elmúlt 8 évben, a nézőszám 7%-kal nőtt, a 100 lakosra jutó látogatások száma kissé hullámzó képet mutat, 36 és 47 között ingadozik.

Az észak-magyarországi terület nagyon változatos képet mutat a 8 év alatt, hullámzó előadásszámot produkálva. 1996-ban volt a mélypontra, ekkor 847 előadással az utolsó helyet foglalta el, majd két évvel később 1170 előadással a harmadik volt a rangsorban. Ezt követően ismét visszacsúszott a sereghajtók közé. A látogatásokat figyelve ez a térség a vizsgált időszakban végig az utolsó helyek egyikén található a dél-alföldi régióval együtt.

Dél-Alföld az évtized közepén – a megtartott előadások számát tekintve – még az élbolyban szerepelt, 1998-ban tartotta a legkevesebb előadást, és így a régiók sorrendjében az utolsó helyen állt.

Közép- és Dél-Dunántúl, valamint az észak-alföldi régió változó sorrendben ugyan, de végig a középmezőnyben foglaltak helyet.

1. A színházak főbb adatai

Év	Színházak	Állandó főfoglalkozású dolgozók	Elő- adások	Látogatások, ezer	1000 lakosra jutó látogatások
1996	47	5 768	11 630	3 892	382
1997	47	5 155	12 090	4 075	401
1998	48	5 130	12 295	4 116	407
1999	48	5 114	12 806	4 013	399
2000	52	4 962	12 682	3 938	393
2001	51	4 876	12 304	3 898	383
2002	54	5 078	13 176	4 152	409
2003	54	5 117	13 473	4 198	414

2. A színházi előadások és látogatások száma

Év	Budapest	Városok	Községek	Összesen
Előadások száma				
1996	5 680	5 755	195	11 630
1997	5 757	6 049	284	12 090
1998	5 965	6 139	191	12 295
1999	6 093	6 443	270	12 806
2000	6 189	6 241	252	12 682
2001	6 072	5 993	239	12 304
2002	6 224	6 554	398	13 176
2003	6 424	6 724	325	13 473
Látogatások száma, ezer				
1996	2 005	1 851	36	3 892
1997	2 123	1 895	57	4 075
1998	2 201	1 881	34	4 116
1999	2 151	1 818	44	4 013
2000	2 087	1 807	44	3 938
2001	2 138	1 713	47	3 898
2002	2 266	1 813	72	4 152
2003	2 345	1 796	58	4 198

3. A színházak vendégszereplései

Év	Műsoron szereplő darabok	Előadások	Látogatások	Országok
	száma			
Hazai színházak külföldi vendégszereplései				
1996	72	272	165 593	20
1997	49	206	150 208	43
1998	67	282	238 314	23
1999	81	296	164 353	21
2000	61	587	184 597	25
2001	80	279	103 161	30
2002	57	369	180 945	24
2003	67	345	158 786	28
Külföldi színházak hazai vendégszereplései				
1996	63	97	29 307	29
1997	46	93	15 958	35
1998	69	108	38 250	14
1999	70	114	29 023	18
2000	65	90	20 891	29
2001	74	99	25 806	31
2002	85	126	28 738	19
2003	81	121	24 030	23

4. Szabadtéri játékok adatai

Év	Játszási helyek	Előadások	Látogatások
	száma		
1996	21	134	104 631
1997	20	235	93 814
1998	19	216	128 541
1999	18	149	166 787
2000	18	169	176 762
2001	16	174	187 110
2002	17	189	179 330
2003	25	289	175 356

5. A színházlátogatások száma jegyfajta szerint

Jegyfajta	1996	1998	2001	2003
Pénztári	29,9	29,4	31,3	33,9
Bérleti	28,6	28,3	29,2	26,2
Közönség szervezőtől vásárolt	34,7	35,6	33,1	33,2
Pótjegy	1,0	1,3	1,4	1,3
Tiszteletjegy	5,8	5,4	5,0	5,4
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

6. A költségvetés színházi kiadásai

Év	A költségvetés kulturális kiadásai összesen millió Ft, folyó áron	Ebből:			
		színházak		zene és táncművészet	
		millió Ft, folyó áron	%-ban	millió Ft, folyó áron	%-ban
1996	77 939	11 083	14,2	1 811	2,3
1997	60 738	13 835	22,8	2 166	3,6
1998	69 928	16 372	23,4	2 455	3,5
1999	76 675	18 053	23,5	2 761	3,6
2000	96 043	16 811	17,5	6 118	6,4
2001	132 115	19 921	15,1	8 691	6,6
2002	148 082	22 606	15,3	12 762	8,6
2003	163 385	26 157	16,0	15 076	9,8

7. A színházak jegybevétele

Év	Jegybevétel, millió Ft	Egy előadásra jutó jegybevétel	Egy fizető látogatóra jutó jegybevétel
1996	1 261	108 455	299
1997	1 612	133 353	396
1998	1 953	158 885	475
1999	2 237	174 695	559
2000	2 549	200 970	647
2001	2 951	239 817	757
2002	3 806	288 851	966
2003	4 781	354 844	1 139

8. Színházak főbb adatai régióként

Régiók	1996	1998	2001	2003	2003 az 1996. évi %-ában
Előadások száma					
Közép–Magyarország	5 780	5 956	6 136	6 499	112,4
Közép–Dunántúl	859	948	956	1 123	130,7
Nyugat–Dunántúl	1 115	1 318	1 092	1 430	128,3
Dél–Dunántúl	870	914	1 029	949	109,1
Észak–Magyarország	847	1 170	928	896	105,8
Észak–Alföld	1 069	1 107	979	1 459	136,5
Dél–Alföld	1 090	882	1 184	1 117	102,5
Összesen	11 630	12 295	12 304	13 473	115,8
Látogatások száma, ezer					
Közép–Magyarország	2 034	2 188	2 163	2 366	116,3
Közép–Dunántúl	329	329	292	312	94,8
Nyugat–Dunántúl	381	435	369	408	107,1
Dél–Dunántúl	240	263	281	244	101,7
Észak–Magyarország	273	270	238	245	89,7
Észak–Alföld	356	358	296	365	102,5
Dél–Alföld	279	273	259	258	92,5
Összesen	3 892	4 116	3 898	4 198	107,9
Ezer lakosra jutó látogatások száma					
Közép–Magyarország	705	765	764	837	118,7
Közép–Dunántúl	295	296	260	280	94,9
Nyugat–Dunántúl	382	439	367	406	106,3
Dél–Dunántúl	242	268	282	247	102,1
Észak–Magyarország	211	211	183	191	90,5
Észak–Alföld	231	234	189	235	101,7
Dél–Alföld	204	202	188	189	92,6
Összesen	382	407	383	414	108,4

HANGVERSENYEK, NÉPI EGYÜTTESEK

A korábbi nagy **hangverseny**rendező szervek, az Országos Rendező Iroda és az Országos Filharmónia megszűnt, illetve átalakult. Jelenleg az Országos Filharmónia 4 regionális egysége foglalkozik komolyzenei hangversenyek szervezésével. Ezen túlmenően több száz kisebb–nagyobb hangversenyrendező ügynökség alakult az országban és szervezi a különböző komoly- és könnyűzenei hangversenyeket, rendezvényeket. Ezek pontos számáról és rendezvényeire vonatkozó információval alig rendelkezünk.

Az Országos Filharmónia rendezvényeinek száma 2003-ban mintegy 180-nal, a látogatók száma 20 ezerrel több volt, mint 1996-ban. A komolyzenei hangversenyek előadásai és látogatása – a vizsgált időszakban – 1997. évben a legalacsonyabb, azóta egyenletes, folyamatos emelkedés volt jellemző, majd 2003-ban a látogatások száma kissé visszaesett. A rendezvényektől való távolmaradáshoz feltehetően hozzájárul az otthoni zenehallgatás bővülése, a kiváló minőségű hanghordozók elterjedése és nem utolsósorban a televízió is. A hangversenyek látogatószám csökkenéséhez feltehetően az is hozzájárul, hogy nem rendelkezünk nagy befogadóképességű hangversenyteremmel, így egy-egy előadáson átlagosan 320–350 fő vehet csak részt.

A komolyzenei hangversenyek iránti érdeklődés Budapesten csökkent a leginkább, 1996-ban 176, 2003-ban 126 ilyen előadást tartottak. Vidéken továbbra is megmaradt a komolyzenei hangversenyek iránti érdeklődés, főként a városokban. A községekben csökkent mind a hangversenyek, mind a látogatók száma az utóbbi két évben. A városokban a hangversenyek iránti érdeklődést jól szemlélteti, hogy 2003-ban 270-nel tartottak több előadást, mint 1996-ban és a hangversenyeken résztvevők száma is egyötöddel nőtt. Összességében 2003-ban az előadások több mint négyötöde, a látogatások 78%-a jut a vidéki városokra, 1996-ban ezek az arányok még tíz-tíz százalékponttal alacsonyabbak voltak.

Az Országos Filharmónia előadásai és látogatói

Év	Előadások	Látogatók, ezer	1000 lakosra jutó látogatás
1996	1 248	444	44
1998	1 182	391	39
2000	1 281	426	42
2002	1 423	485	48
2003	1 428	466	46
2003 az 1996. év %-ában	114,4	105,0	104,5

A hangversenyek régiók szerinti megoszlását vizsgálva – a mozitól, színháztól eltérően – a vezető szerep nem a közép-magyarországi régióé. A megtartott hangverseny előadások száma mind 1996-ban, mind 2003-ban az észak-alföldi régióban volt a legtöbb. Ugyanakkor a látogatások száma alapján 1996-ban a közép-magyarországi régióé volt a vezető szerep több mint 110 ezer, az észak-alföldi terület volt a második 73 ezer látogatóval. Ez utóbbi viszonylag stabil látogatószámot mondhat magáénak, míg a közép-magyarországi régióban jelenleg több mint egynegyeddel kevesebb a látogatószám, mint 1996-ban.

2003-ban az észak-magyarországi régióban váltottak legtöbben jegyet hangversenyelőadásra, és itt nőtt a legnagyobb arányban (41%) a látogatások száma 1996. évhez képest. A lakossághoz viszonyított hangversenylátogatás alapján is itt a legkedvezőbb az arány, míg a vizsgált időszak első évében csak az ötödik volt. A második legmagasabb arányt a dél-dunántúli régió érte el, bár aránya egyötöddel alacsonyabb mint az első helyen szereplő régióé.

A komolyzenei rendezvények műfaj szerinti összetétele is változott. 1996-ban kétötöde, jelenleg közel egynegyede volt hangszerszóló-, ária- és dalest, a kamarazenei hangversenyeké a korábbi 8%-ról egyötödre nőtt. A zenekari hangverseny-előadások számában nem történt lényeges változás, míg a további egyötödrész oszlik meg a többi – oratórium, énekkari hangverseny, vegyes műsorok – között.

A látogatások száma legmagasabb a zenekari hangversenyeknél, mivel ezek megrendezésére általában nagyobb befogadóképességű termekben kerül

sor. A kamarazenei rendezvényeket – a magasabb előadásszám miatt – közel négyszer annyian látogatták, mint 1996-ban.

A műsorokat adó szervezetek között speciális helyet foglalnak el a **népi együttesek**, melyek a népzenei és néptánc-feldolgozásokra épülő műsoraikat mutatják be. A vizsgált időszakban ezen a területen változások történtek, a Budapest Táncegyüttest összevonták az Állami Népi Együttessel (1998), a Táncforum – a hivatásos táncművészek fellépési lehetőségeit bővítve – Nemzeti Táncszínházzá alakult (2001).

Az Állami Népi Együttes külföldi vendégszerepléseinek száma jelentősen lecsökkent az 1990-es évek közepére, 1996-ban mindössze 6 előadás megtartására került sor az országhatáron kívül, számuk azóta emelkedett, 2000-ban és 2003-ban a külföldön tartott előadások száma meghaladta a 70-et. Ugyanakkor 2002-ben mindössze 5 előadással tartottak többet külföldön, mint 1996. és 1997. években.

Az együttes által tartott belföldi előadások száma 120–190 között szóródott. A két együttes összevonását követően néhány évben nőtt a megtartott előadások száma, de az ezredfordulót követően számuk csökkent. Ezt követően évente változó, átlagosan 30-cal több, illetve kevesebb előadást tartottak a megelőző évhez képest.

A látogatók száma nem mindig követte az előadások számát. 1996-ban 25 ezren vettek részt az együttes hazai előadásain 2003-ban – szinte azonos előadásszám mellett – több mint kétszer annyi volt a látogatások száma. A Népi Együttes rendezvényein – a vizsgált időszakban – 2002. évben voltak a legtöbben, számuk meghaladta a 80 ezret.

A népiegyüttes rendezvényei többnyire a fővárosra koncentrálnak, a rendezvényekből az utóbbi években 10% körül jut vidékre is. 2003-ban az előadások közül csak minden nyolcadikat szervezték Budapesten kívül, míg 1996-ban mindössze 3 előadást tartottak vidéken. A látogatóknak 1996-ban mindössze 8%-a, 2003. évben pedig már közel fele jutott el vidékre.

A népi hagyományok ápolásából veszi ki a részét a Honvéd Együttes is, jelentős számú magyarországi és külföldi rendezvényeivel. Az utóbbi három évben hazai fellépésük 500 körüli volt és ezeken több mint 200 ezer ember vett részt. A külföldön tartott előadások száma is jelentős, 2003-ban 39 előadás megtartására került sor az ország határain kívül. A Honvéd Együttes

rendezvényei közül jóval több jut el vidékre, mint az Állami Népi Együttes előadásaiából. A megtartott előadások 55–60%-a vidéken volt és a látogatók számából is hasonló arányban részesednek a Budapesten kívül élők.

A **cirkuszok** tevékenysége főként a Fővárosi Nagycirkusz és néhány utazó kis cirkusztársulatra korlátozódik. Az előadások száma az elmúlt időszakban 400 körüli volt. A látogatások számában kismértékű emelkedés tapasztalható.

1996-ban 403 cirkuszelőadást tartottak, a látogatók száma 270 ezer volt. 2003-ban hasonló nagyságrendű előadás megtartására került sor, a látogatók száma viszont közel 90 ezerrel volt több. Vidéken 19 előadás megtartására került sor 2003-ban, a látogatók száma meghaladta az 54 ezret. Az előadásokból átlagosan minden 20. jutott vidéki településre, míg a látogatásokból való részesedésük 10–15% közötti volt.

1. A hangversenyek, népi együttesek, szórakoztató műsorok összefoglaló adatai

Év	Országos Filharmonia	Állami Népi Együttes	Cirkusz-társulatok	Tánc-fórum	Honvéd Együttes
Előadások száma					
1996	1 248	120	403	50	..
1997	1 083	163	407	40	..
1998	1 182	186	422	..	436
1999	1 246	183	401	39	420
2000	1 281	170	400	97	174
2001	1 356	130	398	122	482
2002	1 423	162	417	..	538
2003	1 428	129	399	..	541
Látogatások száma, ezer					
1996	444	25	270	40	..
1997	374	36	318	14	..
1998	391	41	302	..	93
1999	409	42	329	14	110
2000	426	73	295	52	39
2001	444	44	304	59	224
2002	485	84	307	..	203
2003	465	60	356	..	204

2. Az Országos Filharmónia előadásai és látogatói

Év	Budapest	Városok	Községek	Összesen
Előadások száma				
1996	176	910	162	1 248
1997	157	787	139	1 083
1998	145	894	143	1 182
1999	108	987	151	1 246
2000	131	990	160	1 281
2001	136	1 053	167	1 356
2002	132	1 151	140	1 423
2003	126	1 181	121	1 428
ebből				
oratórium	27	43	3	73
zenekari hangverseny	40	405	34	479
énekkari hangverseny	7	19	2	28
kamarazene	30	259	30	319
hangszerszóló, ária és dalest	22	271	36	329
vegyes	–	184	16	200
Látogatók száma, ezer				
1996	103	301	40	444
1997	77	261	36	374
1998	68	282	41	391
1999	68	301	40	409
2000	77	306	43	426
2001	77	321	46	444
2002	80	369	36	485
2003	75	362	29	466
ebből				
oratórium	20	21	5	46
zenekari hangverseny	27	138	8	173
énekkari hangv.	4	9	0	13
kamarazene	10	80	6	96
hangszerszóló, ária és dalest	14	69	5	88
vegyes	–	45	5	50

3. Hangversenyek főbb adatai régióként

Régiók	1996	1998	2001	2003	2003 az 1996. évi %-ában
Hangversenyek száma					
Közép–Magyarország	215	177	159	149	69,3
Közép–Dunántúl	153	124	167	168	109,8
Nyugat–Dunántúl	172	135	168	205	119,2
Dél–Dunántúl	144	146	182	185	128,5
Észak–Magyarország	184	205	225	217	117,9
Észak–Alföld	215	230	292	329	153,0
Dél–Alföld	165	165	163	175	106,1
Összesen	1 248	1 182	1 356	1 428	114,4
Látogatások száma, ezer					
Közép–Magyarország	114	74	82	87	76,3
Közép–Dunántúl	52	44	50	53	101,9
Nyugat–Dunántúl	53	39	45	56	105,7
Dél–Dunántúl	42	51	55	56	133,3
Észak–Magyarország	64	61	82	90	140,6
Észak–Alföld	73	75	76	73	100,0
Dél–Alföld	46	47	54	51	110,9
Összesen	444	391	444	466	105,0
Ezer lakosra jutó látogatások száma					
Közép–Magyarország	40	26	29	31	77,5
Közép–Dunántúl	46	40	45	48	104,3
Nyugat–Dunántúl	53	39	45	55	103,8
Dél–Dunántúl	42	51	55	57	135,7
Észak–Magyarország	49	48	63	70	142,9
Észak–Alföld	48	49	49	47	97,9
Dél–Alföld	34	34	39	38	111,8
Összesen	44	39	44	46	104,5

4. Az Állami Népi és Honvéd Együttes előadásai és látogatói

Év	Állami Népi Együttes			Honvéd Együttes		
	Budapest	vidék	összesen	Budapest	vidék	összesen
Előadások száma						
1996	117	3	120
1997	155	8	163
1998	167	19	186	173	263	436
1999	166	17	183	171	249	420
2000	156	14	170	54	120	174
2001	117	13	130	216	266	482
2002	141	21	162	225	313	538
2003	113	16	129	213	328	541
Látogatások száma						
1996	23 003	1 990	24 993
1997	31 500	4 839	36 339
1998	33 908	7 348	41 256	41 635	51 815	93 450
1999	31 788	9 909	41 697	46 425	63 550	109 975
2000	65 002	8 237	73 239	25 000	13 835	38 835
2001	32 541	11 692	44 233	108 000	115 530	223 530
2002	33 708	50 730	84 438	94 560	108 100	202 660
2003	31 625	28 550	60 175	82 984	121 456	204 440

5. Cirkusz, varieté előadások és látogatások száma

Év	Cirkusz, varieté társulatok					
	előadások száma			látogatások száma, ezer		
	Budapest	vidék	összesen	Budapest	vidék	összesen
1996	385	18	403	237	33	270
1997	389	18	407	285	33	318
1998	402	20	422	267	35	302
1999	383	18	401	287	42	329
2000	380	20	400	249	46	295
2001	381	17	398	252	52	304
2002	398	19	417	253	54	307
2003	380	19	399	302	54	356

MUZEÁLIS INTÉZMÉNYEK

A muzeális intézmények és az ott rendezett kiállítások iránti érdeklődés a hazai és nemzetközi turizmusnak köszönhetően viszonylag stabilnak mondható az elmúlt időszakban. A látogatók száma 9,7 és 10 millió körüli volt, amihez feltehetően hozzájárult a növekvő számú kiállítás, rendezvény és az egyre nagyobb számú szakszerű tárlatvezetés is. Az intézményekben rendezett kiállítások száma közel 500-zal, míg a rendezvények száma 10 000-rel több, mint 1996-ban.

Muzeális intézmények főbb adatai

Év	Muzeális intézmények	Látogatások, ezerben	1000 lakosra jutó múzeumlátogatások
1996	775	9 888	970
1998	788	10 009	990
2000	812	9 895	987
2002	815	9 775	962
2003	794	10 321	1 019
2003 az 1996. Év %-ában	102,5	104,4	105,1

Majdnem minden városban és a községek egytizedében található muzeális intézmény. Az utóbbi években – főként az ezredfordulón – az intézményhálózat száma emelkedett: szabadtéri néprajzi múzeumok, tájházak, emlékmúzeumok, magánmúzeumok, magángyűjtemények bemutatóhelyei létesültek.

Az intézmények száma mindössze 20-szal több, mint 1996-ban. Jelentősen nőtt a vidéki városokban létesült muzeális gyűjtemények bemutatására szolgáló intézmény, számuk 35-tel több mint 1996-ban. A községekben 1996-ban tartották nyilván a legtöbb muzeális intézményt, azóta számuk folyamatosan csökkent. Jelenleg 26 intézménnyel kevesebb van a községekben, mint 1996-ban. A vidéki városokban jelentkező intéz-

ménynövekedésben szerepet játszott az is, hogy számos községet várossá nyilvánítottak ebben az időszakban, de több kistelepülésen – elsősorban községekben – több intézményt bezártak finanszírozási okokból. Budapesten 10 intézménnyel többet tartanak nyilván, mint 1996-ban.

A múzeumok több mint a fele tájmúzeum, egytized része országos múzeum, a szakmúzeumok száma meghaladja a 30-at. A muzeális gyűjtemények 40–40%-a helytörténeti gyűjtemény, szakgyűjtemény, 12%-a egyházi gyűjtemény és minden 13. magángyűjtemény volt az ezredfordulón.

Hazai múzeumaink rendkívül gazdag műtárgyanyaggal rendelkeznek, mely az itt folyó tevékenység eredményeként évről évre bővül. A leltározott egyedi műtárgyak mennyisége közel 3 millióval nőtt az elmúlt időszakban. A jelenleg nyilvántartott egyedi leltározott közel 14,5 millió műtárgy kétötöde régészeti gyűjtemény, gyűjteményszakok szerint a történet körébe tartozó egyedi műtárgyak aránya 7%, a természettudomány 7, a néprajz 6%-kal részesedik.

A múzeumokban a kiállítások száma 1995-től folyamatosan emelkedett, 2003-ban meghaladta a 2700-at. A kiállítások több mint felét új gyűjteményanyagból, illetve új rendezésben mutatták be. A kiállítások kevesebb mint fele ún. állandó vagy időszaki kiállítás volt, amelyeken a múzeumok műtárgyai kerültek bemutatásra. 1996-ban átlagosan egy-egy kiállításra 4400 látogató jutott, 2003-ban a növekvő számú kiállítások és kismértékű látogatás növekedés következtében 600 fővel kevesebb az egy kiállításra jutó látogatás.

Az elmúlt időszakban 2001-ben volt a legtöbb a rendezvények száma, jelenleg is több mint 10 ezerrel haladja meg az 1996. évit. A rendezvények 60%-a múzeumpedagógiai típusú, 30%-a egyéb rendezvény (előadások, vetítések, irodalmi és zenei rendezvények, vetélkedők stb.), a fennmaradó 10% szakmai rendezvény volt 2003-ban. A muzeális intézményekben szervezett tárlatvezetések száma 1996-ban 60 ezer volt, jelenleg 57 ezer. Számuk évente változó, 1997-ben volt a legtöbb (69 ezer) és 1999-ben a legkevesebb (53 ezer).

A muzeális intézmények látogatóinak száma 1996-ban volt a legmagasabb, 10 millió 300 ezer. Ezek száma 1998-ban haladta meg a 10 milliót, a vizsgált időszak további 6 évében 9,5–9,9 közötti volt a múzeumi

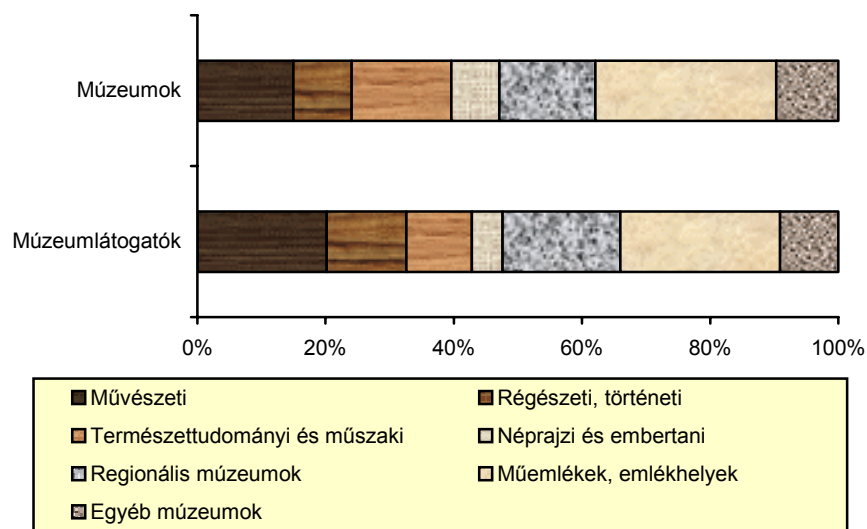
intézmények látogatóinak száma. A városokban lévő múzeumlátogatók száma csak kis mértékben emelkedett 1996. évhez képest. A budapesti múzeumi intézményeket 2003-ban közel 1,3 millióval többen keresték fel, mint 1996-ban. A községekben lévő intézményeket több mint 900 ezerrel kevesebben látogatták.

A múzeumlátogatások erősen koncentrálnak néhány idegenforgalmi szempontból is jelentős településre és néhány múzeumra. 2003-ban a 30 leglátogatottabb múzeum látogatóinak aránya megközelíti az összes 60%-át. Különösen kiemelkedik ebből a szempontból a főváros, ahol 10 múzeum látogatóinak száma megközelíti a budapesti látogatások 70%-át, de jelentős az érdeklődők száma a Dunakanyar és a Balaton-környék településein található múzeumoknak is. Ezen kívül néhány más idegenforgalmi szempontból jelentős település múzeumai is igen magas látogatószámot értek el (pl. Eger, Pécs, Ópusztaszer, Gödöllő, Miskolc, Sárospatak, Pannonhalma).

Emellett meg kell jegyezni, hogy sok múzeumi intézményt csak igen kevesen kerestek fel, a látogatások száma éves szinten még az ezret sem érte el. Ide tartoznak azok a múzeumok is, amelyek 2003-ban valamilyen okból látogatót nem fogadtak (pl. átalakítás), vagy a látogatók nem is keresték meg. A múzeumi intézmények több mint negyede tartozott a fent említett csoportba, és az itteni látogatók száma az összesnek alig több mint fél százaléka.

A múzeumlátogatók egynegyede műemlékeket látogatott – a muzeális intézmények 28%-a is ide tartozik –, egyötöde művészeti múzeumokat. A helyi, regionális múzeumi látogatók száma is meghaladta a 18%-ot. A régészeti, történeti múzeumokat felkeresők száma is jelentős (12%), mintegy 3 százalékponttal meghaladja az ilyen típusú múzeumi részarányt. A természettörténeti, természettudományi, tudományos és műszaki múzeumokhoz tartozik minden hatodik, hetedik intézmény, a látogatók közül minden 10. vett részt az itt rendezett kiállításokon. A múzeumi intézmények további egyhatoda, a látogatók 14%-a oszlott meg a néprajzi és egyéb tárgyú gyűjteményeket bemutató múzeumok között.

Múzeumok és látogatóik megoszlása a gyűjtemények témája szerint, 2000

A múzeumi intézmények sokrétű munkáját – amely felöleli a kiállítás rendezést, a gyűjtemény gyarapítását, nyilvántartás készítését, adatfeltáró, kutatási tevékenységet stb. –, több mint 4600 fő végzi, közülük minden 3. tudományos alkalmazott. Az összes alkalmazottak száma 1996-ban még 20 százalékponttal magasabb volt, a tudományos alkalmazottak száma ebben az időszakban több mint kétötöddel nőtt. A tudományos alkalmazottak 88%-a teljes munkaidőben foglalkoztatott. Az alkalmazottak 32%-a szakalkalmazott (műtárgyvédelmi és gyűjteményi), 68%-a működtetési (gazdasági, ügyviteli, fenntartási és egyéb) feladatokat lát el.

Legnagyobb látogatószámot elért múzeumok, 2003

Muzeális intézmény megnevezése	Látogatók száma, ezer
Budavári Mátyás Templom Egyházművészeti Gyűjteménye, Budapest	547
Dobó István Vármúzeum, Eger	434

Közlekedési Múzeum, Budapest	310
Janus Pannonius Múzeum, Pécs	304
Szépművészeti Múzeum, Budapest	289
Terror Háza Múzeum, Budapest	286
Budapesti Történeti Múzeum, Budapest	262
Millenáris Kiállítócsarnok, Budapest	260
Nemzeti Történeti Emlékpark, Ópusztaszer	240
Bencés Apátsági Múzeum, Tihany	235
Bűnügyi és Rendőrségtörténeti Múzeum, Budapest	229
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest	227
Királyi Kastélymúzeum, Gödöllő	197
Helikon Kastélymúzeum, Keszthely	176
Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Szentendre	161
Néprajzi Múzeum, Budapest	151
Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest	145
Déri Frigyes Múzeum, Debrecen	130
Diósgyőri Vármúzeum – Ady Endre Művelődési Ház, Miskolc	124
Iparművészeti Múzeum, Budapest	120
Magyar Nemzeti Múzeum – Rákóczi Ferenc Múzeuma, Sárospatak	118
Főszékesegyházi Kincstár, Esztergom	116
Hadtörténeti Múzeum, Budapest	115
Pannonhalmi Főapátság Gyűjteménye, Pannonhalma	112
Ferenczy Múzeum Kovács Margit Kerámiagyűjtemény, Szentendre	107
Mezőgazdasági Múzeum, Budapest	101

A múzeumok évi költségvetési kiadásai folyó áron 1996. évhez képest több mint három és félszeresére emelkedett, jelenleg az összes kulturális kiadás egyhatoda jut a muzeális intézmények kiadásainak fedezésére. Ez az arány viszonylag stabilnak mondható a vizsgált időszakban. Kivétel ez alól az 1996-os év, amikor a kulturális kiadás mindössze 9%-a, valamint a 2000. év, amikor közel 22%-a jutott erre a területre. A kiadások fedezetéül

szolgáló pénzeszegek több mint 53%-a a tulajdonos által biztosított támogatás, mindössze 13%-a saját bevétel.

1. Muzeális intézmények főbb adatai

Év	Múzeumok	Kiállítások	Látogatók, ezer	1000 lakosra jutó múzeumlátogatás
1996	775	2 239	9 888	970
1997	776	2 295	9 509	933
1998	788	2 396	10 009	990
1999	804	2 583	9 714	965
2000	812	2 804	9 895	987
2001	815	2 828	9 663	947
2002	815	2 625	9 775	962
2003	794	2 722	10 321	1 019

2. Muzeális intézmények fontosabb működési adatai

Év	Egyedi leltározott műtárgyak, ezer	Az intézményben dolgozó kutatók tanulmányainak száma	Tárlatvezetések száma	Rendezvények száma
1996	11 781	2 824	59 889	16 707
1997	12 143	2 718	68 818	25 356
1998	12 238	2 906	62 940	21 228
1999	12 923	3 219	53 487	21 103
2000	12 739	3 292	60 890	23 464
2001	13 322	3 649	62 229	36 321
2002	13 530	3 620	63 208	23 466
2003	14 491	3 396	57 032	26 738

3. Muzeális intézmények főbb adatai településtípus szerint

Év	Budapest	Város	Község	Összesen
Intézmények száma				
1996	90	429	256	775
1997	89	431	256	776
1998	93	434	261	788
1999	89	436	279	804
2000	96	445	271	812
2001	98	449	268	815
2002	98	449	268	815
2003	100	464	230	794
Kiállítások száma				
1996	469	1 445	325	2 239
1997	451	1 476	368	2 295
1998	475	1 546	375	2 396
1999	535	2 583
2000	604	1 776	424	2 804
2001	569	1 814	445	2 828
2002	586	1 770	269	2 625
2003	658	1 748	316	2 722
Látogatók száma, ezer				
1996	2 766	4 935	2 187	9 888
1997	2 364	4 720	2 394	9 509
1998	2 589	4 800	2 620	10 009
1999	2 410	4 825	2 479	9 714
2000	2 604	5 274	2 017	9 895
2001	2 342	5 020	2 474	9 836
2002	2 737	5 461	1 577	9 775
2003	4 042	5 023	1 256	10 321

4. Az egyedi műtárgyak gyűjteményszakok szerint

Gyűjteményszakok	1996	1998	2000	2003
Egyedi leltározott műtárgyak összesen (ezer db)	11 781	12 238	12 739	14 491
ebből				
természettudomány –	688	695	787	947
régészet	6 674	7 126	7 442	5 701
történet	810	862	878	1 052
néprajz	836	926	938	866
képzőművészet	565	596	509	527

5. Muzeális intézmények alkalmazottai

Év	Alkalmazottak száma összesen	Ebből		
		teljes munkaidős	részfoglalkozásúak	tudományos alkalmazottak
1996	5 816	1 009
1997	4 541	3 023	1 518	1 068
1998	5 953	1 225
1999	6 045	4 016	2 029	1 284
2000	5 931	4 000	1 931	1 251
2001	4 203	2 766	1 719	1 437
2002	4 783	3 027	1 756	1 507
2003	4 612	2 886	1 726	1 457

6. Muzeális intézmények egyéb adatai

Év	Kiadások összesen	Ebből gyűjtemény gyarapítás	Költségvetés múzeumi kiadásai folyó áron, millió Ft	Az összes kulturális kiadás százalékában
1996	7 277	108	7 032	9,0
1997	8 611	231	9 145	15,1
1998	10 271	166	10 030	14,3
1999	12 213	194	12 045	15,7
2000	16 554	340	21 064	21,9
2001	27 413	299	24 123	18,3
2002	49 316	297	21 745	14,7
2003	53 457	182	25 507	15,6

7. Múzeumok főbb adatai régióként

Régiók	1996	1998	2001	2003	2003 az 1996. évi %-ában
Muzeális intézmények száma					
Közép–Magyarország	165	170	177	172	104,2
Közép–Dunántúl	107	106	108	109	101,9
Nyugat–Dunántúl	101	103	103	95	94,1
Dél–Dunántúl	106	107	113	112	105,7
Észak–Magyarország	108	110	112	109	100,9
Észak–Alföld	75	77	81	79	105,3
Dél–Alföld	113	115	121	118	104,4
Összesen	775	788	815	794	102,5
Múzeumlátogatások száma, ezer fő					
Közép–Magyarország	3 481	3 443	3 179	4 825	138,6
Közép–Dunántúl	1 525	1 446	1 257	1 297	85,0
Nyugat–Dunántúl	1 239	1 209	1 166	932	75,2
Dél–Dunántúl	749	1 020	863	595	79,4
Észak–Magyarország	1 211	1 535	1 901	1 413	116,7
Észak–Alföld	618	539	775	549	88,8
Dél–Alföld	1 064	817	695	710	66,7
Összesen	9 887	10 009	9 836	10 321	104,4
1000 lakosra jutó múzeumi látogatások száma a régiókban					
Közép–Magyarország	1 206	1 203	1 123	1 707	141,5
Közép–Dunántúl	1 368	1 302	1 121	1 166	85,2
Nyugat–Dunántúl	1 243	1 220	1 161	928	74,7
Dél–Dunántúl	754	1 038	865	603	80,0
Észak–Magyarország	936	1 199	1 459	1 100	117,5
Észak–Alföld	401	352	496	354	88,3
Dél–Alföld	778	603	504	520	66,8
Összesen	970	990	964	1 019	105,1

KÖZMŰVELŐDÉSI INTÉZMÉNYEK, SZERVEZETEK

A közösségi művelődési tevékenységet folytató intézmények és szervezetek száma 1996-hoz képest 2000-ig mintegy 600-zal nőtt, 2003-ig közel 500-zal. Az intézmények működtetői, illetve az ott folyó tevékenységet szervezők körében is jelentős változás ment végbe. Az intézmények több mint 70%-a önkormányzati kezelésben működik, tevékenységéhez a költségvetéstől kap támogatást. Ezen túlmenően a rendezvények bevétele, a terembérleti díjak stb. is hozzájárulnak kiadásaik fedezéséhez, illetve működésük megfelelő szintű fenntartásához. Az utóbbi években a korábban csak e keretek között működő tevékenységek szervezése is több szektorúvá vált. Jelentősen emelkedett az egyesületek és alapítványokhoz tartozó intézmények, illetve szervezetek száma: 2003-ban minden 3. intézmény egyesületi, vagy alapítványi működtetésű volt. Az utóbbi években az egyházak is bekapcsolódtak a feladatok ellátásába, az általuk fenntartott intézmények száma 10–15 körül volt az ezredforduló idején. A korábban szakszervezet, illetve munkahely kezelésében lévő intézmények az 1990-es évek végére teljesen megszűntek.

A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában 2000-ben elindított informatikai fejlesztés részeként kialakult az egységes, elektronikus kulturális statisztikai adatgyűjtési rendszer. Az elektronikus adatgyűjtés lehetővé tette az internetes adatszolgáltatást, az elemi adatok adatbázisban történő tárolását, valamint az adatokhoz való interneten keresztül biztosított széleskörű hozzáférést. 2001. évtől kezdődően az adatok feldolgozása ezzel az új rendszerrel történik. Az új rendszerhez igazodva átalakultak a kérdőívek, jobban követik a közművelődési tevékenységek sokrétűségét, valamint szervezeti változások is magyarázzák, hogy a korábbi évek adataival való összehasonlítás csak tájékoztató jellegű, a főbb tendenciák irányát jelzi. A részletesebb elemzés csak 2001. évtől lehetséges.

A rendezvények száma hullámzóan alakult a vizsgált időszakban, a rendezvénylátogatók száma nem változott számottevően. A szakmai tevékenységek közül meghatározó és jellemző közösségi szolgáltató formák a művészeti csoportok, tanfolyamok, az ismeretterjesztő előadások,

tanfolyamok, klubok. Ezek mellett kötetlen formában szervezett játszóházak, vásárok, fórumok iránt is jelentős az érdeklődés. A szolgáltatási tevékenységen túlmenően az intézmények a települések közösségeinek és közéletének is fontos centrumai, a különböző összejövetelek – népünnepély, társadalmi rendezvény – feltételeit is itt biztosítják.

**Közművelődési tevékenységet folytató szervezetek
száma, fontosabb tevékenységi adatai^{a)}**

Év	Szervezetek	Alkotó művelődési közösségek	Rendszeres művelődési formák		Műsorok
			tanfolyamok	klubok ^{b)}	
száma					
1996	2 672	6 612	6 686	4 104	25 017
1998	2 629	6 055	6 814	4 747	23 947
2000	3 265	6 023	6 320	4 664	25 631
2001	3 258	8 493	7 225	11 299	22 640
2002	3 358	9 112	9 774	7 913	24 432
2003	3 758	9 279	6 245	8 822	24 197
2000. év az 1996. év %- ában	122,2	91,4	94,4	113,6	115,8
2003. év a 2002. év %- ában	115,3	109,3	86,4	78,1	106,9

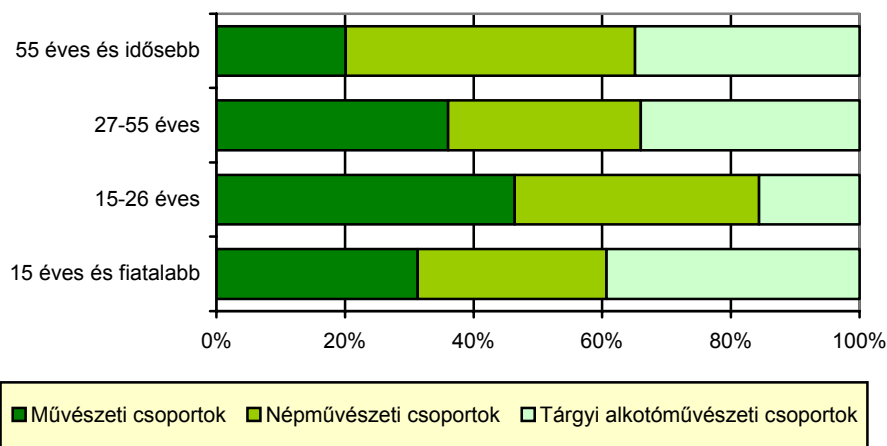
a) 2001. évtől a TIT adataival együtt.

b) 2001. évtől a klubok, körök, szakkörök együttes adatai.

Az **alkotó művelődési közösségek** száma meghaladta a 6000-ret 2000-ben, amelyek munkájában közel 150 ezren vettek részt. A közösségek száma közel 600-zal kevesebb, de az ott tevékenykedők mintegy 38%-kal voltak

többen, mint 1996-ban. Az ezredfordulót követően – három év alatt – 10-10%-kal nőtt a csoportok és a tagok száma is. 2003-ban az alkotó művelődési közösségek száma 9300 volt, a tagok száma meghaladta a 180 ezret.

Alkotó művelődési közösségek tagjainak megoszlása korcsoport szerint, 2003

Az alkotó művelődési közösségek közül legnépszerűbbek a művészeti csoportok – arányuk meghaladta az 56%-ot –, és ezeknek a csoportoknak volt a legtöbb tagja, a közel 20 ezer főnél többet számláló taglétszám 88%-a itt realizálódott. A csoportban részt vevők számára kéthetenként foglalkozást szerveznek, közülük többen műsoros rendezvényeken is fellépnek, évente átlagban egy-egy csoportra 5–6 bemutatkozás jutott.

A népművészeti csoportok iránti érdeklődést jelzi, hogy az itt működő közösségek száma 260-nal és a tagok száma közel 4000-rel több mint 2001-ben volt.

A tárgyi alkotóművészeti tevékenységre szerveződött közösségek száma csak kismértékben növekedett az elmúlt időszakban. A több mint 300 alkotóművészeti közösség 22 ezer taggal rendelkezik.

Az alkotó közösségekben a tagok nagy része a fiatalok, gyerekek közül kerül ki, és ebben nem történt lényeges változás az elmúlt időszakban sem. Figyelemre méltó, hogy a művészeti csoportok egyötödét a 27–55 évesek alkották, míg a népművészeti csoportokban az 55 éves és idősebbek adják a tagok egyötödét.

A rendszeres művelődési formák közé tartoznak a különböző **tanfolyamok és a klubok** tevékenysége. Ebben a csoportban a tanfolyamok szerepe a meghatározó, bár arányuk a korábbiakhoz képest jelentősen mérséklődött. Ebben különösen nagy szerepet játszott, hogy az éveken keresztül rendkívül nagy népszerűségű nyelvtanfolyamok szervezése az utóbbi években kiszorult a művelődési intézményekből, és külön e tevékenységre alakult szervezetek vették át ezt a feladatot. A művelődési intézményekben szervezett nyelvtanfolyamok száma fokozatosan csökkent, és az a vizsgált időszakban is tovább folytatódott. 2003-ban mindössze közel 1400 nyelvtanfolyamot indítottak – többségükben angol nyelvet –, több mint 13 ezer hallgatóval.

Az egyéb tanfolyamokon is jellemző a csökkenés, és a tagok is valamivel kevesebben vannak. A tanfolyamok száma 1000-rel, a nyilvántartott beiratkozott hallgatók száma alig 4%-kal csökkent 2001. évhez képest. Jelenleg hasonló nagyságrendű a tagok száma mint 1996-ban, a tanfolyamok száma 7%-kal kevesebb.

A klubok, körök, szakkörök iránt nőtt az érdeklődés 2001–2003 között. E művelődési formák elsősorban a felnőttek számára szerveződnek, jelentős a nyugdíjas klubok száma, az összes egyötöde tartozik ide és minden 3. tag ebben vesz részt.

Jelentős számú a különböző témakörrel foglalkozó (pl. szabás-varrás, fotó, gyűjtő stb.), valamint művészeti (színház, film, zene, irodalom) körök, szakkörök működnek. Ez utóbbiak részére több mint 1000 csoportot szerveztek, az ezekben közreműködő tagok száma meghaladta a 30 ezret. Számottevő (1300) még a sport-, természetjáró körök száma és ezekben közel 35 ezer tagot tartottak nyilván.

Az **ismeretterjesztő előadások** iránti érdeklődés továbbra is élénk – a rendezvények csökkenése ellenére –, az utóbbi években átlagosan több mint egymillióan vesznek részt ezeken.

**Ismeretterjesztő előadások
és résztvevők programok szerint**

Megnevezés	Rendezvények		Résztevők, ezer fő	
	2001	2003	2001	2003
Ismeretterjesztő előadások	34 454	33 803	1 089	1 321
Ebből:				
Társadalomtudományi	10 501	8 843	334	378
Természet- és műszaki tudományi	13 569	8 965	466	381
Ismeretterjesztés, filmvetítés	5 229	4 830	173	151

Az ismeretterjesztés fő formája az előadások, előadássorozatok szervezése társadalom-, természet- és műszaki tudományi témakörökben. 2003-ban ezek az összes rendezvény közel 53%-át tették ki, míg ezek részesedése 70%-volt 2001-ben. A résztvevők száma a társadalomtudományi előadásoknál emelkedett, amíg a másik két tudományágban kissé csökkent. Többségük társadalomtudományi kérdések iránt érdeklődik, a rendezvények számának csökkenése ellenére a résztvevők száma emelkedett.

A rendezvények között jelentős a súlya az ismeretterjesztő film- és videovetítéseknek is, bár számuk és az ezeken résztvevők száma is jelentősen csökkent a vizsgált időszakban. A rendezvények számát tekintve is, és a résztvevők körében igen népszerűek az ismeretterjesztéssel kapcsolatos kiállítások és bemutatók. 2003-ban közel 350 műszaki és természettudományi kiállítást szerveztek, a látogatók száma 300 ezer volt.

A közművelődési tevékenységet folytató intézmények és szervezetek jelentős számban szerveznek illetve otthont adnak a különböző konferenciáknak, tanácskozásoknak. 2003. évben több mint 10 ezer alkalommal szerveztek ilyen rendezvényeket a résztvevők száma 218 ezer fő volt.

A közművelődési intézmények leglátogatottabb formái a különböző **szórakozási alkalmak**: ide tartoznak a művészeti események, a szóra-

koztató, népművészeti, közösségi rendezvények, valamint a kiállítások, vetélkedők, versenyek. A műsoros esteken, melyeket részben hivatásos, részben amatőr művészeti együttesek, csoportok tartanak, a rendezvények 22–26 ezer között szóródnak, a látogatók száma 5,1–7,6 millió közötti volt a vizsgált időszakban. Az előadások száma az utóbbi két évben meghaladta a 24 ezret, a résztvevők száma több mint 1 millióval kevesebb 2003-ban, mint a megelőző évben.

A játékfilm- és videofilm-vetítések iránt is csökkent az érdeklődés, 2003-ban a vetítések száma felére, a résztvevők száma több mint 60%-kal csökkent az 1996. évhez képest. Természetesen ez összefüggésben van azzal is, hogy ezekben az intézményekben a mozilátogatási lehetőségek korlátozódtak. Jelenleg az intézmények nem egészen egytizede rendelkezik mozival, illetve vetítőtérrel. Összességében a műsoros esteken és a filmvetítéseken résztvevők száma meghaladta a 7 millió főt.

A közművelődési intézményekben változatlanul jelentős számban szerveznek táncos (bál, disco) rendezvényeket, bár az alkalmak száma átlagosan egynegyeddel kevesebb, mint a 90-es évek közepén, de még így is meghaladja a 12 ezret. Ezeken a rendezvényeken résztvevők is hasonló mértékben csökkentek az elmúlt időszakban.

Az intézmények kiveszik részüket a népművészeti hagyományok ápolásában, hangversenyeket, néptánc, táncház összejöveteleket, vásárokat, bemutatókat szerveznek e témakörben. 2003-ban közel nyolcezer ilyen rendezvény került megszervezésre és a résztvevők száma megközelítette a 4 millió főt.

A közművelődési intézményekben szervezett különböző közösségi rendezvények (népünnepély, társadalmi rendezvény, játszóház, vásárok, fórumok stb.) száma több mint 38 ezer volt 2003-ban. E mellett kiállítások, vetélkedők szervezésének is otthont adnak, összesen az ilyen jellegű rendezvények száma megközelítette a 25 ezret és a résztvevők, látogatók száma meghaladta a 7,5 milliót.

A közművelődési intézmények szakmai munkakörökben 3260 főfoglalkozású munkatársat foglalkoztattak 2003-ban, közülük 57% szakirányú felsőfokú, további 17%-uk nem szakirányú és egyéb felsőfokú végzettséggel

rendelkezett. A foglalkoztatottak számának csökkenése egyaránt érintette a szakmai és a gazdasági, technikai munkakörben alkalmazottakat.

A művelődési központok, házak részére a költségvetésből juttatott összeg folyó áron közel háromszorosára emelkedett, de az összes kulturális kiadásból való részesedése alig négy százalékponttal magasabb, mint 1996-ban.

1. Közművelődési intézmények

Év	Közművelődési tevékenységet folytató szervezetek összesen	Ebből		
		önkormányzati	alapítványi, egyesületi	munkahelyi, egyéb
		kezelésben lévő intézmények száma		
1996	2 672	2 280	256	136
1997	2 776	2 336	308	132
1998	2 629	2 094	367	168
1999	3 000	2 401	467	132
2000	3 265	2 582	547	136
2001	3 258	2 415	820	23
2002	3 358	2 445	896	17
2003	3 751	2 681	1 003	67

2. Ismeretterjesztő rendezvények

Év	1000 lakosra	Egy előadásra	Ismeretterjesztő előadások	
	jutó résztvevők száma		száma	résztvevők száma, ezer
1996	80	46	17 811	817
1997	73	42	17 459	742
1998	57	38	15 107	578
1999	82	39	21 267	822
2000	88	54	16 472	885
2001	107	25	34 454	1 089
2002	109	36	30 834	1 113
2003	130	39	33 803	1 321

3. Alkotó művelődési közösségek, műsoros estek

Év	Alkotó művelődési közösségek		Műsoros estek		1000 lakosra jutó	
	száma	tagjainak száma	száma	résztvevők száma, ezer	tagok száma	résztvevők száma
1996	6 612	108 751	22 126	5 214	11	569
1997	5 382	113 586	23 747	6 116	11	603
1998	6 055	132 274	25 017	5 790	13	606
1999	5 737	131 234	26 195	6 349	13	632
2000	6 023	149 502	25 631	7 341	14	732
2001	8 493	164 482	22 640	5 123	16	502
2002	9 112	177 160	24 432	7 584	17	745
2003	9 279	182 752	24 197	6 514	18	643

4. Műsorok, rendezvények

Megnevezés	2001	2002	2003
Rendezvények száma			
Művészeti események	30 940	29 696	44 024
ebből: színházi előadás	7 162	8 612	8 680
komolyzenei hangverseny, tánc	3 910	6 559	6 611
játékfilm és videofilm vetítés	17 191	14 525	15 592
Szórakoztató rendezvények	19 372	21 072	22 735
ebből: könnyűzenei koncert	3 175	3 504	3 697
műsoros est	4 505	4 485	4 124
táncos rendezvény	11 692	13 083	12 770
Népművészeti rendezvények	2 955	7 981	7 708
ebből: néptánc, táncház	..	3 967	3 993
népzenei hangverseny	1 211	1 272	1 085
Közösségi rendezvények	43 944	34 987	38 438
ebből: társadalmi rendezvény, ünnep	8 156	6 642	7 178
népünnepély, falunap, bucsú	3 940	4 360	4 700
Vetélkedők, versenyek	6 650	7 629	8 399
Látogatók/nézők száma, ezer			
Művészeti események	3 531	4 707	4 321
ebből: színházi előadás	1 550	1 843	1 874
komolyzenei hangverseny, tánc	766	2 085	1 546
játékfilm és videofilm vetítés	738	779	609
Szórakoztató rendezvények	3 846	5 302	5 259
ebből: könnyűzenei koncert	1 138	2 048	1 786
műsoros est	931	1 210	990
táncos rendezvény	1 777	2 044	2 010
Népművészeti rendezvények	3 557	3 786	3 887
ebből: néptánc, táncház	..	881	732
népzenei hangverseny	261	399	319
Közösségi rendezvények	7 749	9 374	9 077
ebből: társadalmi rendezvény, ünnep	1 650	2 299	1 927
népünnepély, falunap, bucsú	3 361	4 334	4 856
Vetélkedők, versenyek	575	1 105	1 192

5. Rendszeres művelődési formák, klubok, tanfolyamok

Év	Klubok ^{a)}		Tanfolyamok		1000 lakosra jutó tagok száma	
	száma	tagjainak száma	száma	tagjainak száma	klubok ^{a)}	tanfolyamok
1996	4 104	179 221	6 686	148 641	18	15
1997	4 196	193 649	6 774	161 309	19	16
1998	4 747	226 603	6 814	163 127	22	16
1999	4 163	176 109	6 444	166 727	18	17
2000	4 664	182 335	6 320	156 457	19	16
2001	11 299	332 775	7 225	152 704	33	15
2002	7 913	253 243	9 774	240 019	25	24
2003	8 822	310 835	6 245	146 883	30	14

a) 2001. évtől a klubok, körök, szakkörök együttes adatai.

6. Alkalmazottak a közművelődési intézményekben

Év	Alkalmazottak száma összesen			
	közművelődési szakalkalmazott munkakörben		gazdasági, technikai és egyéb munkakörben	egyéb foglalkoztatottak
	főfoglalkozású	egyéb jogviszonyú		
1996	3 049	1 190	4 857	1 063
1997	2 744	1 137	4 506	8 764
1998	2 740	1 071	4 245	9 303
1999	3 178	1 806	4 509	9 763
2000	3 830	1 303	4 416	8 761
2001	2 976	809	4 144	3 954
2002	3 131	799	4 195	7 688
2003	3 260	824	4 204	7 602

7. Művelődési központok, házak pénzügyi adatai

Év	A költségvetés kiadásai folyó áron, millió Ft	Az összes kulturális kiadás %-ában
1996	9 405	12,1
1997	11 004	18,1
1998	13 664	19,5
1999	14 090	18,4
2000	16 086	16,7
2001	17 899	13,5
2002	23 072	15,6
2003	25 886	15,8

8. Közművelődési tevékenységet folytató szervezetek fontosabb tevékenységi adatai régiónként, 2003

Régiók	Alkotó mű- velődési közösségek	Ismeretter- jesztő előadások	Klubok, körök, szakkörök	Szórakoz- tató	Népművé- szeti
				rendezvények	
Csoportok/alkalmak					
Közép–Magyarország	1 754	9 660	2 059	4 437	1 993
Közép–Dunántúl	1 096	2 692	1 084	3 053	973
Nyugat–Dunántúl	1 159	4 648	1 152	2 959	830
Dél–Dunántúl	1 196	2 147	1 158	3 220	1 131
Észak–Magyarország	1 156	2 664	921	2 898	902
Észak–Alföld	1 537	4 200	1 103	3 132	874
Dél–Alföld	1 381	7 792	1 345	3 036	1 005
Összesen	9 279	33 803	8 822	22 735	7 708
Tagok/résztvevők, ezerben					
Közép–Magyarország	39	354	88	851	328
Közép–Dunántúl	21	123	35	599	284
Nyugat–Dunántúl	21	177	31	576	332
Dél–Dunántúl	26	81	42	814	956
Észak–Magyarország	21	80	26	568	397
Észak–Alföld	28	236	42	906	514
Dél–Alföld	27	270	47	945	1 076
Összesen	183	1 321	311	5 259	3 887
1000 lakosra jutó tagok/résztvevők					
Közép–Magyarország	14	125	31	301	116
Közép–Dunántúl	19	110	31	538	255
Nyugat–Dunántúl	21	176	31	574	331
Dél–Dunántúl	26	82	43	825	969
Észak–Magyarország	16	62	20	442	309
Észak–Alföld	22	184	33	705	400
Dél–Alföld	20	198	34	692	789
Összesen	18	130	30	519	384

ÖSSZEFOGLALÁS

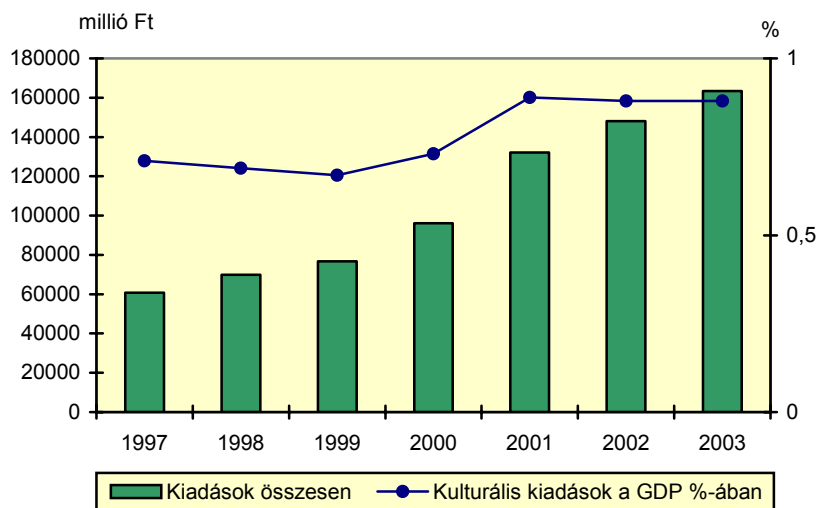
Az 1990-es években – a gazdasági átalakulást követően – a művelődési szolgáltatások területén is jelentős átrendeződés történt, a piacgazdaságra való átmenet során e szolgáltatásoknál is a gazdaságosság vált a fő meghatározó elvvé. A korábbi állami, szakszervezeti, munkahelyi kulturális intézmények működtetésében, valamint a kulturális vállalatok körében is megindult a privatizáció, működtetésük több szektorúvá vált. Ez a folyamat a 90-es évek végére a kultúra területén is befejeződött. Az e területeket érintő árdotációk, olcsóbb, kedvezményes kulturálódási lehetőségek fokozatosan megszűntek, és egyre nagyobb anyagi ráfordítást igényelnek a résztvevőktől.

A költségvetés kulturális kiadásainak változása még az évenkénti inflációt sem ellentételezte. 2000-től kezdődően jelentősebben emelkedett a kultúra támogatása, de a korábbi évek igen szűkös támogatását sikerült csak némileg ellensúlyozni. A kulturális kiadások GDP-hez viszonyított aránya az elmúlt évtized utolsó harmadában 0,7% körüli volt, az utóbbi 3 évben 0,9% körül stabilizálódott.

Az a körülmény, hogy a központi költségvetés kiadásainak folyamatos csökkentése növekvő inflációval párosult, a művelődési intézmények működését rendkívül hátrányosan befolyásolta. Ezt a helyzetet a hasonló gondokkal küzdő önkormányzatok sem tudták ellensúlyozni. A hiányzó forrásokat sem az ugrásszerűen növekvő számú kulturális vállalkozás, sem a közhasznú (nonprofit) szervezetek működése nem pótolta. Ezek a vállalkozások piaci alapon működtek és az egyre nagyobb anyagi ráfordítást igénylő lakossági fogyasztás visszaesése következtében a kulturális intézmények működési bevétele is jóval elmaradt a kívánatosnál.

Összességében több mint 163 milliárd forint jutott a költségvetésből kulturális célú kiadásokra, több mint két és félszerese az 1997. évinek. Így a GDP-ből való részesedés megközelítette a 0,9%-ot.

A költségvetés kulturális kiadásainak alakulása 1997–2003

A költségvetés kulturális kiadásainak jelentős hányada a 90-es évtized közepén a tömegkommunikációs feladatokra jutott. A teljes kulturális szolgáltatásra jutó összegből 40% körüli volt a tömegkommunikáció, míg a fennmaradó összeg oszlott meg a közművelődési és művészeti feladatok támogatására. 1997. évtől a tömegkommunikációs feladatok ellátására jutó összegek drasztikusan lecsökkentek, kivételt képez a 2001. év, amikor e feladatra plussz 12 milliárd forintot juttattak.

A kiadások legnagyobb része a közművelődési intézmények (könyvtárak, művelődési otthonok, múzeumok) fenntartását szolgálja. Az elmúlt időszakban ezek az intézmények kapták a kiadások több mint felét. 2003-ban folyó áron – hasonlóan a teljes kulturális kiadásokhoz – 1997. évhez képest több mint két és félszeresére nőtt, az e célokra juttatott pénzeszköz. A jelentős emelkedés 55%-a 2001–2003 között realizálódott, de ezen intézményeknek juttatott pénzeszegek lényegesen nem tudtak változtatni hátrányos helyzetükön. Így az intézmények saját bevételeikkel (belépőjegy,

termék bérbeadása stb.) és különféle támogatások megszerzésével biztosítják a működtetés anyagi fedezetét.

A művészeti intézményeket 2003-ban közel 50 milliárd Ft-tal támogatta a költségvetés, ez – folyó áron – ugyan közel háromszorosa az 1997. évinek, de működésük biztosításához elkerülhetetlen volt a belépőjegyek árainak jelentős emelése. A színházakban egy-egy fizető látogatóra 1996-ban nem egészen 300 Ft jutott, 1997-ben 400 Ft, 2003-ban ennek összege elérte az 1140 Ft-ot. A művészeti intézményeknek juttatott pénzüsszegek – hasonlóan a közművelődési intézményekhez – lényegesen nem változtatott helyzetükön.

A mozik, melyek nem részesültek állami támogatásban, kényszerűségből még jobban emelték a belépőjegyek árát, az 1996. évinek három és félszerese (750 Ft) jutott egy-egy látogatóra 2003-ban. A multiplex mozikban a jegyek átlagára ezt az összeget jóval meghaladja (1000–1400 Ft).

A kulturális termékek – könyvek, újságok, folyóiratok – esetében, tekintettel arra, hogy itt még inkább érvényesültek a gazdaságosság szempontjai, az áremelkedés jóval nagyobb arányú volt. A könyvek árai több mint 10-szeresre nőttek az évtized végére, de az utóbbi években a növekedés lelassult, de még így is esetenként meghaladták az átlagos fogyasztói árindexet. A sajtótermékek árai is jelentősen nőttek a vizsgált időszakban, mind a napilapok, mind az egyéb lapok esetében, különösen megemelkedtek a gyermeklapok árai.

Mindezek hozzájárultak ahhoz, hogy egyre inkább előtérbe kerültek az otthon igénybevehető kulturálódási lehetőségek. Az elmúlt évtizedben teljessé vált a rádió-, televízióellátottság, így a minőségi változásra helyeződött a hangsúly: a fekete–fehér televízió készülékek folyamatosan színesre cserélődtek, elterjedtek a videomagnók, a DVD-k. A kábeltelevíziózás, a parabolaantenna, a hazai tv-csatornák számának növekedése még népszerűbbé tette az otthon igénybevehető kulturálódási, szórakoztatási formákat. Az ezekhez való hozzájutás azonban jelentős ráfordítást igényel a lakosságtól. Az eszközök megvásárlása, javíttatási költségei, valamint a TV előfizetési díj jelentős mértékben emelkedett az elmúlt időszakban (2002. július 1-jétől megszűnt az előfizetési díj). 1996–2002 között az egy főre jutó

kiadások – a fent megjelölt célokra – több mint két és félszeresére emelkedtek. A teljes művelődés, szórakozás célú kiadásból közel egyharmad arányban részesednek. Természetes a háztartások eszközellátottságán is érezhető a javulás, nőtt a CD-lejátszók, képmagnó, DVD, video és igen kedvezően alakul a parabolaantennával és kábeltelevízióval ellátott háztartások aránya. (1996-ban egyhatoda, 2003-ban több mint fele a háztartásoknak)

Az évtized végén a lakosság kulturális, szórakoztató tevékenységre fordítható idejének négyötödét köti le a televízió nézés, videózás, egytizedét az olvasás (újság, folyóirat, könyv), és csak a maradék egytized rész jut az egyéb tevékenységekre, illetve rendezvénylátogatásokra.

A televízió nézés, videózás mellett kevesebb idő jut az olvasásra, mely feltehetően összefüggésben van a könyv és sajtótermékek árainak emelkedésével is. Ezekben a területeken jellemző a féleségek növekedése és a példányszám nagyarányú csökkenése, a fizetőképes kereslet visszaesése. Az egy főre jutó lakossági könyv és folyóirat vásárlás ráfordításai nem nőttek olyan mértékben, mint az otthon elérhető szórakoztatási eszközökre fordított összegek. Az egy főre jutó könyvvásárlás összege közel kétszeresére, a folyóirat vásárlás több mint kétszeresére emelkedett 1996. évhez képest.

A könyvkiadásban belül a külföldi szerzők térhódítása – különösen a szépirodalomban – jelentős. A szépirodalmi művek mintegy felét teszik ki a külföldi szerzők művei, példányszámból való részesedésük is 75–80% közötti. Ezek többsége szórakoztató, lektúr jellegű mű. Az utóbbi évekre jellemző, hogy az évtized elején még nagyon kapós, nagy példányszámú szerzők művei egyre alacsonyabb példányban kerülnek kiadásra.

A könyvekhez való hozzájutást segítő könyvtári hálózat is átalakult az elmúlt időszakban. Megszűntek a korábbi munkahelyi könyvtárak: vagy önkormányzati kezelésbe kerültek, vagy megszűntek a nagy vállalatokkal együtt. A könyvtárak számának csökkenése az utóbbi években lelassult, illetve a munkahelyi könyvtárak csökkenését a települési hálózat bővülése ellensúlyozta. A közművelődési könyvtárak több mint 46 millió könyvtári egységgel (könyv, bekötött folyóirat stb.) rendelkeznek. A beiratkozott olvasók és kölcsönzött kötetek száma nem változott lényegesen, jelentősen nőtt viszont a könyvtárat látogatók száma ebben az időszakban. A

közművelődési könyvtárak látogatóinak száma 2003-ban megközelítette a 20 milliót, átlagosan minden lakosra két könyvtárlátogatás jutott. Az iskolai könyvtárak száma és állománya is bővült az elmúlt időszakban, ez főként az új iskolák, illetve képzőhelyek növekedésével magyarázható. 2003-ban több mint 4500 könyvtár közel 45 millió könyvtári egységgel rendelkezett, melyből átlagosan minden negyediket ki is kölcsönözték a diákok vagy tanáraik.

A házon kívüli kulturálódási lehetőségek igénybevétele – a már korábban említettekkel összefüggésben – mérséklődött. A mozilátogatások száma mintegy 20 millióval csökkent 1990. évhez képest. Legkevesebb volt a látogatások száma 1996. évben, ezt követően minden évben magasabb volt, 2003-ban közel 14 millióan váltottak mozijegyet, mindössze 350 ezerrel többen mint 1996-ban. A moziforgalmazók által beszerzett külföldi – főként amerikai filmek – csak időlegesen tudják növelni a látogatók számát. A magyar filmek iránti érdeklődés erősen hullámzó, a magyarfilm-bemutatók száma 13–23 között szóródott az elmúlt időszakban. Az összes látogatók közül is évente változó arányú volt a látogatások száma. 1997, 2000 és 2002. év volt a legkedvezőbb a magyar filmek szempontjából, átlagosan minden 11. látogató váltott jegyet magyar film megtekintésére. A bemutatott filmek között ebben az időszakban átlagosan minden 10. bemutató volt hazai gyártású. 2003. évben is hasonló nagyságrendű magyar filmbemutatóra került sor, de csak minden 20. látogató nézett meg magyar filmet.

A színházlátogatók többsége a nagyobb anyagi ráfordítás ellenére sem változtatott korábbi szokásán. Összességében egymillióval csökkent a látogatások száma, ez főként Budapestet érintette. A vidéki városokban a színházlátogatók száma nem változott lényegesen 1990-hez képest, a községekben pedig – a tájelőadások fokozatos leépítésével – a már 1990-ben is meglehetősen alacsony évi 70 ezer nézőszám tovább csökkent 2003. évben. Az elmúlt időszakra jellemző, hogy új színházak, újabb játszási helyek alakulásával fokozatosan emelkedett az előadások és a látogatások száma is az 1996. évhez képest. A látogatószám növekedés a budapesti színházak nézőszámának emelkedéséből adódott, míg a vidéki városokban a jelentős számú előadásnövekedés – közel 1000 – ellenére is a látogatószám kismértékben (3%) de csökkent.

A közművelődési intézmények rendezvényeinek száma hullámzóan alakult míg az érdeklődés nem módosult számottevően az elmúlt időszakban. Az ismeretterjesztő rendezvények – beleértve az előadásokat is – résztvevőinek száma 1–1,3 millió közötti volt az utóbbi években, az előadások száma kissé csökkent, az érdeklődés – különösen a társadalomtudományi előadásoknál – nőtt. Az egyéb ismeretterjesztő rendezvényeken (film-video vetítés, kiállítások, bemutatók stb.) több mint 450 ezren vettek részt 2003. évben. A műsoros estek programjainak és résztvevőinek száma emelkedett 1996. évhez képest, a résztvevők száma meghaladta a 6,5 milliót. A művelődési intézményekben szervezett alkotó művelődési közösségek iránt is növekvő érdeklődés tapasztalható, különösen az ezredfordulót követően. 2003-ban a közösségek 40%-kal, a résztvevők több mint kétharmaddal voltak többen mint 1996-ban. A különböző tanfolyamok iránti érdeklődés csökkent a vizsgált időszakban, ehhez hozzájárult, hogy a tanfolyami kínálatból a korábban itt szervezett nyelvtanfolyamok kimaradtak. Az intézmények ezeken a rendezvényeken kívül jelentős szerepet töltenek be a népművészeti hagyományok ápolásában is. Az ilyen jellegű rendezvényeken (hangverseny, néptánc, táncház, vásárok, bemutatók) közel négy millióan vettek részt. Ezen intézmények adnak helyet a különböző közösségi rendezvényeknek is (népünnepély, társadalmi rendezvény, fórumok, vásárok stb.) ezeknek a látogatói – résztvevői meghaladták a 9 milliót.

A kulturális élet bemutatásának a felsorolt közművelődési formák statisztikai értékelése csak egy részét fogja át. A befogadás, a feldolgozás vagyis a kulturális élmény hatása ilyen módszerekkel nem vizsgálható. Ugyanakkor a bemutatáshoz az igények és szokások felmérése különböző szempontok szerint (kor, nem, foglalkozás, iskolai végzettség) az e témakörben kutató szociológiai vizsgálatok, időmérleg-vizsgálatok mind-mind nagyon fontos és hasznos információval egészíthetik ki ennek a szférának a statisztikai elemzését.

Külön vizsgálat tárgyává kellene tenni a közösségi és lakossági kultúrára fordított pénzeszközeinek számbavételét, értékelését. Nem utolsó sorban a kultúra területén foglalkoztatottak – a kultúrát szervezők, átadók, művelők – számának, összetételének, helyzetének megismerését is.

Talán utolsóként – de nem biztos, hogy ennek kellene lennie az utolsónak – a nemzetközi összehasonlítás, összehasonlító elemzések készítése az európai országok kulturális életének részletes megismerése, adatainak egybevetése értékes információkkal szolgálhat. E területen viszonylag későn, csak a 90-es évek végén fogalmazódott meg egy olyan igény, amelynek célkitűzése a kulturális statisztika vizsgálata. A feladat meghatározni, egybevetni, elemezni és terjesztetni – európai szinten – összehasonlítható kulturális statisztikát, amely megfelelően kielégíti a politikai döntéshozók és egyéb felhasználók igényét mind európai, mind nemzeti szinten.

A munka elkezdődött Magyarország részt vesz a munkában. Jelenleg a kultúra területén foglalkoztatottak számbavétele történt meg egy adott évben. E feladat elvégzéséhez nagymértékben hozzájárult, hogy ennek egy olyan adatgyűjtés (Munkaerő felmérés) nyújtott alapot, amely mind a tagországok mind a tagjelöltek részéről már harmonizált.

A számbavétel eredményeként – a nemzetközi osztályozásoknak és előírásoknak megfelelően – a kulturális területen foglalkoztatottak száma hazánkban 42 ezer fő volt 2001-ben, ez az összes foglalkoztatott 1,1%-a. Ez az arány az EU átlagától mindössze két tized százalékponttal alacsonyabb és ezzel az aránnyal a tagországok között a középmezőnyben helyezkedünk el. Hasonló arányú a kulturális foglalkoztatottak részaránya Dániában és Németországban is. Mindössze egy tized százalékkal maradunk le a franciaországi és ausztriai arányoktól.

A munkák tovább folytatódnak a finanszírozás számbavételével, először a közösségi kulturális kiadások számbavételével, majd a lakossági kulturális kiadások megfigyelésével felmérések alapján. Tervek között szerepel a programban a későbbiekben a lakosság kulturális igénybevételének felmérése is.